

Ville Pitkänen, Jussi Westinen

Samat huolet, eri näkökulmat

Tutkimus suomalaisten
asenteista ja identiteeteistä

Ville Pitkänen, Jussi Westinen

Samat huolet, eri näkökulmat

Tutkimus suomalaisten asenteista
ja identiteeteistä

Sisältö

Saatteeksi	4
Tiivistelmä tuloksista	6
Johdanto	8
Mikä suomalaisia yhdistää?	10
Kansanluonne ja kulttuuriperintö korostuvat suomalaisuudessa	10
Kansallistunne voimakasta	12
Myös nuorilla on maanpuolustushenkeä	13
Mikä suomalaisia huolestuttaa?	18
Eriarvoistuminen koetaan ongelmaksi	18
Solidarisuus vahvaa, yksilön vastuutakin peräänkuulutetaan	21
Työelämäkysymyksistä erilaisia näkemyksiä	23
Pätkätyöntekijöiden asema koetaan heikoksi useammin kuin työttömien	23
Puoluekanta vaikuttaa näkemyksiin työntekijöiden ja yrittäjien asemasta	25
Inspiroiva työ tärkeämpi kuin korkea palkka	26
Saavutetut edut vähemmän tärkeitä nuorille	28
Kaupunkien ja maaseudun välille halutaan tasapainoa	32
Maaseudun väestön asema huolestuttaa	32
Kaupungistumisen vauhdittamiselle ei tukea	35
Suurissa kaupungeissa asuvistakin vähemmistö kaupunkikeskeisiä	36

Vähemmistöjen asemasta erimielisyyttä	40
Turvapaikanhakijat suurimpana kiistakapulana	40
Puoluekanta määrittää vahvasti arvioita	42
Kriittisyys ”eliittejä” kohtaan voimakasta	45
Media ja tutkijat omalla asiallaan?	45
Lähes puolet korkeasti koulutetuistakin epäilee tutkijoiden motiiveja	47
Kaksi erilaista tilannekuvaa: maaseudun keski-ikäiset miehet ja suurkaupunkien nuoret naiset	52
Lopuksi: Mikä suomalaisia yhdistää, mikä erottaa?	57
Kansallistunne yhdistää	57
Eriarvoistuminen huolettaa	58
Maahanmuutto jakaa	58
Mediaa ja tutkijoita epäillään	59
Onko erimielisyys ongelma?	59
Lähteet	62
Liitteet	66

Saatteeksi

nko Suomi niin jyrkästi jakaantunut kuin julkisuudesta voisi päätellä? Yltävätkö jakolinjat suomalaisten identiteetteihin saakka? Näitä kysymyksiä Suomen Kulttuurirahasto ja e2 lähtivät yhdessä selvittämään keväällä 2017 käynnistyneellä tutkimuksella.

Hankkeessa on kerätty ainutlaatuinen kysely- ja haastatteluaineisto, joka muodostuu yli 6 000 suomalaisen vastauksista. Tulokset raportoidaan vuoden 2018 aikana neljässä osassa.

Tämä on hankkeen toinen raportti, jossa selvitetään suomalaisia erottavia ja yhdistäviä tekijöitä. Tarkastelussa ovat muun muassa kansallistunne, työelämä, kansalaisten ja eliitin välinen suhde, käsitys median ja tutkijoiden rooleista sekä asiat, jotka huolestuttavat suomalaisia.

Maaliskuussa julkaistu ensimmäinen osa ***Sittenkin samanlaisia?*** kertoi, mistä tekijöistä suomalaisten identiteetit muodostuvat. Syksyllä julkistettavassa kolmannessa osassa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin ruotsinkielistä väestöä ja vuoden lopulla neljännessä osassa selvitetään, mitkä asiat ovat suomalaisille pyhiä. Lisäksi käynnistymässä on jatkotutkimus, jossa mukana ovat suurimmat kielivähemmistöt. Se täydentää kuvaa Suomessa asuvien identiteeteistä ja asenteista.

Tutkimuksen käytännön toteutuksesta, analyysistä ja raportin kirjoittamisesta ovat vastanneet e2:n tutkijat VTT **Ville Pitkänen** ja VTT **Jussi Westinen**.

Työn suunnittelussa ja toteutuksessa tukena on ollut seurantaryhmä, jonka puheenjohtaja oli professori **Anne Birgitta Pessi** Suomen Kulttuurirahaston hallituksesta. Ryhmän jäseniä olivat johtaja **Leif Jakobson** Svenska kulturfondenista, johtaja **Paula Laine** Sitrasta, yliasiamies **Antti Arjava** Kulttuurirahastosta sekä e2:n edustajina professori **Ilkka Ruostetsaari** ja

johtaja **Karina Jutila**. Suunnitteluvaiheessa mukana oli myös tohtori **Pilvi Torsti** ennen siirtymistään kansanedustajaksi.

Kiitämme kaikkia työssä mukana olleita. Toivomme, että tutkimus auttaa ymmärtämään toinen toisiamme ja antaa eväitä yhteiseen ongelmanratkaisuun. Identiteettien ja arvojen osittainenkin samanlaisuus antaa tilaa olla myös eri mieltä ilman viholliskuvia.

Helsingissä 22.5.2018

Antti Arjava
ylIASIAMIES
Suomen Kulttuurirahasto

Karina Jutila
johtaja
e2

Tiivistelmä tuloksista

Monet asiat yhdistävät suomalaisia. Kansalliset luonteenpiirteet, kuten sisukkuus ja ahkeruus mainitaan useimmin suomalaisia yhdistäväksi asiaksi. Myös kieli ja kulttuuri, isänmaallisuus sekä yhteinen historia koetaan tärkeiksi.

Kansallishenki on voimakasta, ja se yhdistää enemmistöä kansalaisista iästä, arvo-orientaatiosta ja puoluekannasta riippumatta. Noin 80 prosenttia on sitä mieltä, että kansallistunne on enemmän myönteinen kuin kielteinen asia ja että maanpuolustushenki on myönteinen asia. Nekin suomalaiset, jotka identifioituvat voimakkaasti eurooppalaisuuteen ja kokevat olevansa maailmankansalaisia, suhtautuvat kansallishenkeen myönteisesti.

Suomalaiset nimeävät useimmin eriarvoistumiskehityksen ihmisiä erityisesti jakavaksi asiaksi. Myös arvoihin ja asenteisiin liittyvät erot yleisellä tasolla sekä erityisesti politiikkaan liittyen nostetaan esille suomalaisia jakavina tekijöinä. Neljänneksi eniten mainintoja saavat maahanmuutto- ja pakolaiskysymykset.

Työelämässä olevien asemasta suomalaiset ovat melko yksituumaisia. Päätyöläisten ja työttömien arvioidaan olevan työmarkkinoilla heikoimmassa asemassa. Suomalaisista 84 prosenttia arvioi, että päätyöntekijät ovat liian heikossa asemassa. Työttömien kohdalla osuus on 72 prosenttia. Myös maanviljelijöiden haavoittuva asema tunnustetaan.

Selvä enemmistö suomalaisista (76 %) ei halua vauhdittaa kaupungistumista ja viihtyy paremmin luonnonhelmassa kuin kaupungeissa (65 %). Vajaa puolet (47 %) ajattelee luovuuden ja innovaatioiden kukoistavan erityisesti isoissa kaupungeissa, kun taas 43 prosenttia on vastakkaista mieltä. Erittäin tai jokseenkin kaupunkikeskeiseksi voidaan luokitella joka neljäs suomalainen.

Maahanmuutto herättää erimielisyyksiä, mutta selvä enemmistö suomalaisista (63 %) on sitä mieltä, ettei suomalaisuus ole kiinni ihmisen etnisestä taustasta. Toista mieltä on kolmannes. Erimielisyys näkyy myös suhtautumisessa turvapaikanhakijoihin: 43 prosenttia arvioi, että turvapaikanhakijoilla menee liian huonosti, 32 prosenttia, että heillä menee liian hyvin. Lisäksi vajaa viidennes ajattelee, että nimenomaan syntyperäisillä suomalaisilla menee tällä hetkellä liian huonosti. Arvoliberaalien ja arvokonservatiivien näkemyserot ovat näissä kysymyksissä isoja. Puolueitasolla suurimmat erimielisyydet ovat perussuomalaisten ja vihervasemmiston välillä.

Suomalaiset ovat melko tyytymättömiä politiikkaan, mediaan ja tutkijoihin. Vajaa puolet (47 %) arvioi, että media tuottaa yksipuolista tietoa. Lisäksi hie-
man yli puolet (57 %) kokee median liioittelevan suomalaisten mielipide-eroja. Myös tutkijoiden tarkoituksena epäillään. Enemmistö ajattelee, että monet tutkijat ajavat julkisuudessa omia arvolutuneita päämääriään (57 %). Vain reilu neljännes on päinvastaista mieltä.

Kulttuuriin suhtautuminen jakaa kansalaiset kahtia. Vajaa puolet (49 %) arvioi kulttuurin tukemisen hyödyttävän enemmän eliittiä kuin tavallisia kansalaisia. 47 prosenttia on toista mieltä. Lisäksi vajaa puolet (49 %) arvioi, että politiikassa saadaan vain harvoin mitään hyvää aikaan. Erityisesti arvokonservatiivit kokevat median ja tutkijoiden olevan asenteellisia ja kulttuurin eliittivetoista, mutta tätä asennetta on myös arvoliberaaleissa.

Johdanto

Suomen Kulttuurirahaston ja e2:n maaliskuussa 2018 julkaisema tutkimus osoitti, että suomalaisten identiteeteissä on paljon samankaltaisuutta. Suomalaisuus ja äidinkieli, lähipiiriin kuuluvat ihmiset, työ ja koulutus sekä erilaiset paikalliset ja kansainväliset identifioitumisen kohteet yhdistävät enemmistöä iästä, sukupuolesta tai asuinpaikasta riippumatta.¹

Identiteettien samankaltaisuus ei kuitenkaan merkitse sitä, että asenteet ja arvot olisivat samanlaisia. Aiempien arvo- ja asennetutkimusten perusteella tiedetään, että esimerkiksi koulutustaso, ammattitausta ja puolueorientaatio vaikuttavat siihen, millä tavoin kansalaiset suhtautuvat yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Lisäksi identiteetin rakennuspalaset saavat erilaisia sisältöjä tulkitsijasta riippuen. Hyvänä esimerkkinä toimivat käsitykset suomalaisuudesta. Suomalaisuus on tärkeää lähes kaikille, mutta siihen liitetty sisällöt voivat vaihdella vastaajasta riippuen. Toinen liittää suomalaisuuteen tasa-arvon ja ihmisoikeudet, toisella mieleen tulevat historia ja kulttuuri. Joillekin suomalaisuus voi olla tiettyjä kansalaisryhmiä poissulkevaa, toisille se merkitsee avoimuutta. Näitä identiteetin osatekijöiden sisältöjä avataan tässä tutkimuksessa.

Tämän tutkimuksen pääkysymykset ovat:

1. Mitkä asiat erottavat ja yhdistävät suomalaisia?
2. Minkälaisia asenne-eroja on väestöryhmien välillä?

Kysymyspatteristo muodostuu 33 väittämästä, joiden avulla on mahdollista muodostaa monipuolinen kuva suomalaisten arvoista ja asenteista. Väittämät liittyvät yhteiskunnan peruskysymyksiin, kaupungistumiseen, työelämään sekä kansalaisten ja eliitin väliseen suhteeseen. Väittämistä muodostettiin faktorianalyysin pohjalta asenneulottuvuuksia (**liitetaulukko 1**).

Perinteisten asenneväittämien lisäksi vastaajat erittelivät eri kansalaisryhmien yhteiskunnallista asemaa sekä arvioivat avokysymyksissä suomalaisia yhdistäviä ja erottelevia tekijöitä. Näin tutkimuksessa muodostetaan kokonaiskuva, joka kattaa tarkastelun eri tasoja ja heijastelee mahdollisimman monipuolisesti kansalaisten asenteita.

Analyyseissä hyödynnetään julkaisun ***Sittenkin samanlaisia? Tutkimus suomalaisten identiteeteistä*** identiteettikysymyksiä. Julkaisussa tarkasteltiin muun muassa yksilön lähipiiriä (perhe, suku, ystävät, lapsuuden/nuoruus-

den kasvuolosuhteet), elinpiiriä (työ, koulutus, harrastus, vapaaehtois- ja kansalaistoiminta, sosiaalinen media), ryhmäpohjaisia kategorioita (yhteiskuntaluokka, sukupolvi, äidinkieli, sukupuoli, vähemmistö) sekä yhteiskunnallista orientaatiota ja vakaumusta (poliittinen kanta ja uskonnollisuus) ja alueellisten yhteisöjen merkitystä identiteetille.²

Tutkimus jakautuu kuuteen temaattiseen lukuun. Ensimmäisessä luvussa käsitellään sitä, mitkä asiat yhdistävät suomalaisia ja toisessa luvussa tarkastellaan suomalaisia jakavia tekijöitä. Kolmannessa luvussa käsitellään työelämäkysymyksiä sekä suomalaisten näkemyksiä eri ammattiryhmien asemasta yhteiskunnassa. Neljäs luku käsittelee maaseutu–kaupunki–tematiikkaa. Viidennessä luvussa tarkastellaan eri vähemmistöjen asemaa. Kuudennessa luvussa analysoidaan tyytymättömyyttä eliittejä kohtaan: tarkastelussa ovat media-, kulttuuri-, tutkimus- ja politiikkakriittisyys.

Tutkimusaineisto hankittiin kyselyillä, joihin vastasi 6 938 henkilöä. Kysely toteutettiin Taloustutkimuksen internetpaneelissa (N=4313) sekä käyntihaastatteluin (N=1965) (ks. **liite 1**). Lisäksi kerättiin erillinen ruotsinkielisten käyntihaastatteluaineisto (N=660).

Tämän raportin tulokset perustuvat 6 398 henkilön vastauksiin. Yhdistelmäaineisto pitää sisällään internetpaneeliaineiston, käyntihaastattelut sekä osan ruotsinkielisiltä koottua erillisaineistoa (N=120). Ruotsinkielisten vastaajien määrä on suhteutettu heidän väestöosuuteensa. Ruotsinkielisiä vastaajia tarkastellaan tarkemmin julkaisusarjan seuraavassa osassa.

Kerutavat (käyntihaastattelu ja internetpaneeli) tuottivat jossain määrin erilaisia jakaumia (ks. **liitetaulukot 2 & 3**), mutta yhdistelmäaineisto tasaa eroja. Raportissa käytettyjen aineistojen yhdistelmä antaa siis luotettavimman mahdollisen kuvan tutkimuskohteista.³

Kysely toteutettiin 5.10.2017–11.1.2018 välisenä aikana. Otos edustaa Suomen aikuisväestöä (18–79-vuotiaat), ja tulokset on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan (ns. oikaisupaino). Yksityiskohtaisemmat tiedot kyselytutkimuksen toteutuksesta on esitetty liitteessä 1.

Mikä suomalaisia yhdistää?

Kansanluonne ja kulttuuriperintö korostuvat suomalaisuudessa

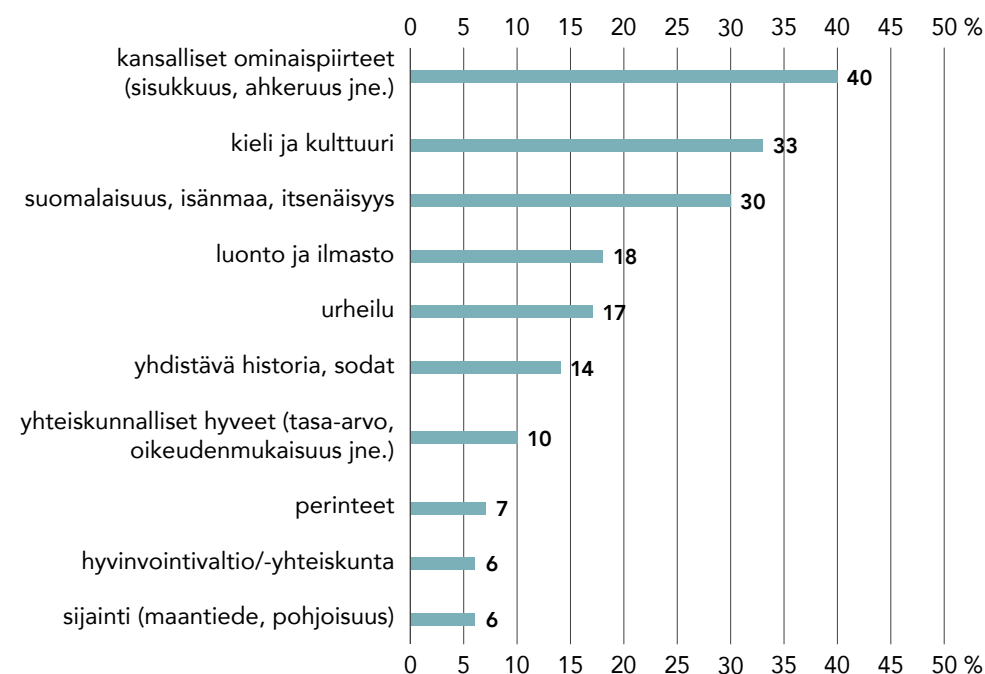
Tutkimushankkeen ensimmäinen raportti **Sittenkin samanlaisia? Tutkimus suomalaisten identiteeteistä** osoitti, että suomalaisuus on yksi tärkeimmistä identiteetin rakennuspalikoista. Sitä pitää tärkeänä yli 90 prosenttia suomalaisista. Jakauma ei kuitenkaan kerro siitä, mitä suomalaisuus merkitsee eri ihmisille.

Kyselylomakkeessa ei kysytty suoraan suomalaisuuden määritelmää, mutta vastaajilla oli mahdollisuus kertoa omin sanoin suomalaisia yhdistävistä tekijöistä. **Kuviossa 1** on esitelty avovastauksista esiin nousseita aihekokonaisuuksia.⁴ Huomattavaa on, että ne vastaavat yllättävän hyvin aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa määritellyjä kollektiivisen kansallisen identiteetin osatekijöitä.⁵ Niitä voidaan tarkastella jossain määrin myös suomalaisuuden määritelmänä.

Tyypillisimmin suomalaisia yhdistäväksi tekijäksi vastaajat nimeävät kansanluonteeseen liittyvät stereotyyppiset ominaispiirteet tai mentaliteetit (40 %). Luonnehdinnoissa suomalaisia kuvailtiin sisukkaiksi, ahkeriksi, työteliäiksi, rehellisiksi, sinnikkäiksi, avuliaiksi, hiljaisiksi, luotettaviksi, periksiantamattomiksi ja pidättyväisiksi. Viittaukset kansanluonteeseen eivät sinänsä ole yllättäviä, sillä prototyyppiset kansalliset "hahmot" luonteenpiirteineen ovat varsin tavallinen tapa tehdä vertailua muihin kansallisuuksiin ja rakentaa itseymmärrystä. Myös aiemmissa tutkimuksissa suomalaisuuteen on liitetty vastaavia ominaisuuksia.⁶

Seuraavaksi eniten mainintoja saivat kieli ja kulttuuri (33 %) sekä suomalaisuus ja siihen liittyvät määreet, kuten isänmaa, isänmaallisuus, itsenäisyys ja kansallistunne (30 %). Kieli on aiempienkin tutkimusten mukaan olennainen osa etnistä identiteettiä, joten sen korostuminen on odotettua. Kulttuuri puolestaan nivoutuu läheisesti yhteen isänmaallisuuden ja kansallistunteen kanssa, sillä ne kertovat samastumisesta ja lojaalisuudesta kansakuntaan.⁷

Kuvio 1. Mitkä asiat erityisesti yhdistävät suomalaisia? (avokysymys: ensimmäisenä ja toisena mainittujen yhteenlaskettu osuus %)

Suomalaisuuden ajallisesta jatkuvuudesta kertovat viittaukset kaikkia suomalaisia yhdistävään historiaan (14 %) sekä perinteisiin (7 %). Historia liittyy vahvasti kansakunnan rakentamiseen ja esimerkiksi sodilla on suomalaisessa historiakuvastossa vahva asema. Ne myös mainitaan erikseen useissa avovastauksissa.

Myös luonto ja ilmasto nousevat esiin tärkeinä suomalaisia yhdistävinä tekijöinä (18 %). Samaan tematiikkaan liittyvät myös maininnat maantieteellisestä sijainnista (6 %). Luonnonympäristö, eliöstö, pinnanmuodostus, maantiede ja ilmasto määrittävät kansakuntien elämänmuotoja ja ne saavat kansallisten identiteettien näkökulmasta myös runsaasti kulttuurisia merkityksiä. Luonnon ja ilmaston voidaan katsoa muokkaavan kansallisia kuvastoja ja mentaliteetteja: ei liene tavatonta, että kansalliset luonteenpiirteet ja kylmä ja karu ilmasto yhdistyvät ihmisten mielissä.⁸

Monille tärkeitä suomalaisuuden kulmakiviä ovat myös urheilun ja urheilusaavutusten korostaminen (17 %). Urheilusaavutukset linkittyvät ajatuksellisesti kokonaisuuteen, jossa Suomea ja suomalaisten saavutuksia vertaillaan kansainvälisesti. Vaikka avovastauksissa juuri urheilusaavutukset saivat eniten yksittäisiä mainintoja, ajatuksellisesti samaan kategoriaan voisivat kuulua myös muiden kansainvälisesti tunnettujen suomalaisten tai suomalaisyritysten menestystarinat.

Jonkin verran mainintoja saivat myös suomalaisuuteen liitetyt yhteiskunnalliset hyveet (10 %) sekä hyvinvointivaltio/-yhteiskunta (6 %). Yhteiskunnalliset hyveet viittaavat suomalaisuuteen liitettyihin arvoihin ja määreisiin kuten oikeudenmukaisuuteen, tasa-arvoon, luottamukseen, lainkuuliaisuuteen ja ylipäättään demokratiaan. Viittaukset hyvinvointivaltioon kertonevat samankaltaisista arvoista ja erityisesti sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta.

Yhdistävissä tekijöissä huokuvat odotukset kunnon kansalaisuudesta – isänmaallisuudesta, kansallistunteesta, historianantemuksesta, jaetusta kielestä ja kulttuurista ja suomalaisista luonteenpiirteistä. Yhteisten tekijöiden vaalimisella onkin ollut merkitystä kansallisen identiteetin ja maan rakentamisen kannalta.

Kansallistunne voimakasta

Avointen kysymysten ohella suomalaisuuden ydintä sivuttiin myös erillisillä väittämillä, jotka mittaavat suomalaisten suhtautumista muun muassa kansallistunteeseen ja maanpuolustushenkeen. **Kuviossa 2** esitellyt väittämät ovat tilastollisesti yhteydessä toisiinsa ja kuten kuvio osoittaa, näissä kansallistunnetta mittaavissa väittämässä suomalaiset ovat hämmästyttävän yksimielisiä. Suuri enemmistö suomalaisista suhtautuu väittämiin myönteisesti. Kysely toteutettiin loppuvuodesta 2017, joten on mahdollista, että osin vastauksiin vaikuttaa Suomi100-teemavuoden vahva isänmaallinen korostus.

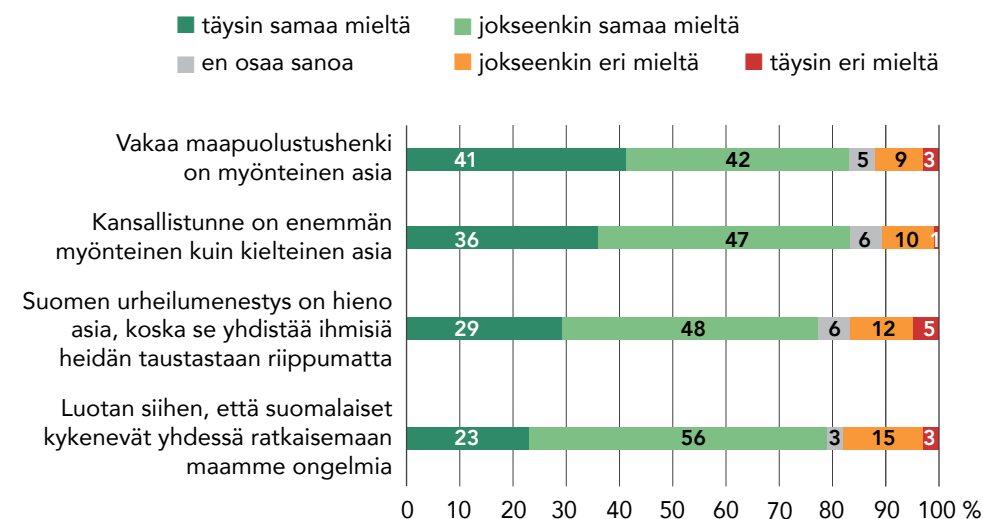
Vakaata maanpuolustushenkeä ja kansallistunnetta pitää myönteisenä asiana yli 80 prosenttia vastaajista. Myös kansallistunteeseen usein liitettävää urheilumenestystä pidetään laajalti hienona asiana (77 %). Esitutkimuksessa havaittiin, että urheilutapahtumien yhdistävä voima oli monille tärkeä osa maan historiaa ja tärkeää myös suomalaisen identiteetin muodostumiselle.⁹ Sitä korostettiin erikseen myös tutkimuksen avovastauksissa kysyttäessä suomalaisia yhdistäviä tekijöitä. Lisäksi vajaa 80 prosenttia luottaa siihen, että suomalaiset kykenevät yhdessä ratkaisemaan maamme ongelmia.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, että kansallisen yhtenäisyyden vaaliminen on suomalaisille tärkeää.¹⁰ Kansan pienuuden ja maan

verrattain lyhyen historian takia tämä on oleellinen kansakunnan voimaa lisäävä tekijä. Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat näkemystä. Vaikka voimakkaaseen kansallistunteeseen on viime vuosina liitetty jonkin verran kielteisiä mielleyhtymiä erityisesti maahanmuuttoon ja pakolaispolitiikkaan liittyneen keskustelun yhteydessä, tulokset osoittavat, ettei se ole kytköksissä suomalaisten muihin arvoihin. Kansallistunnetta pidetään myönteisenä asiana kaikissa kansalaisryhmissä, riippumatta siitä, miten vastaaja suhtautuu esimerkiksi turvapaikanhakijoihin tai ulkomaalaistaustaisiin.

Mielenkiintoista on myös se, että yli 80 prosenttia niistäkin suomalaisista, jotka identifioituvat voimakkaasti eurooppalaisuuteen, pitää kansallistunnetta enemmän myönteisenä kuin kielteisenä asiana.

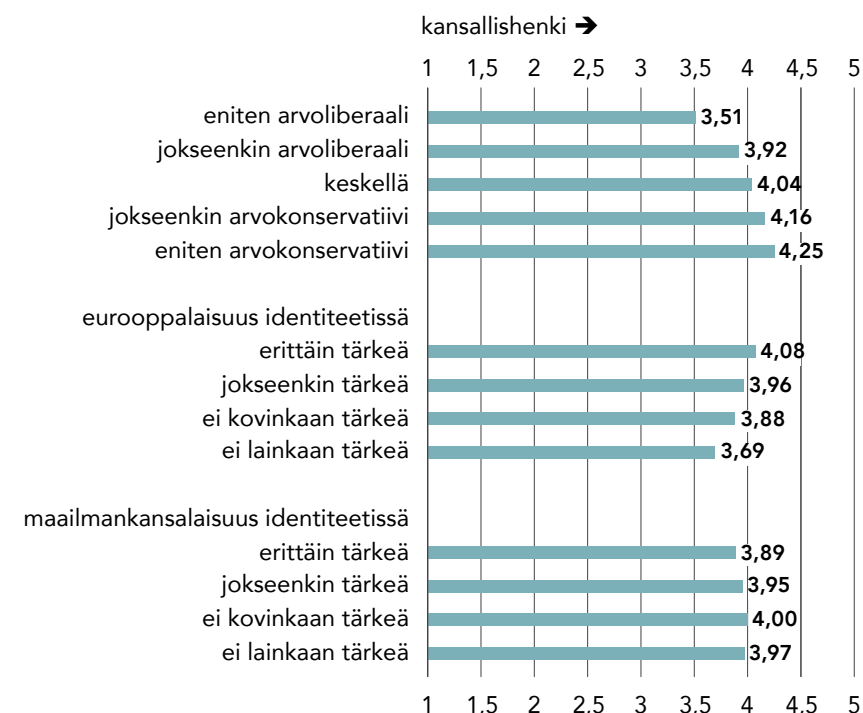
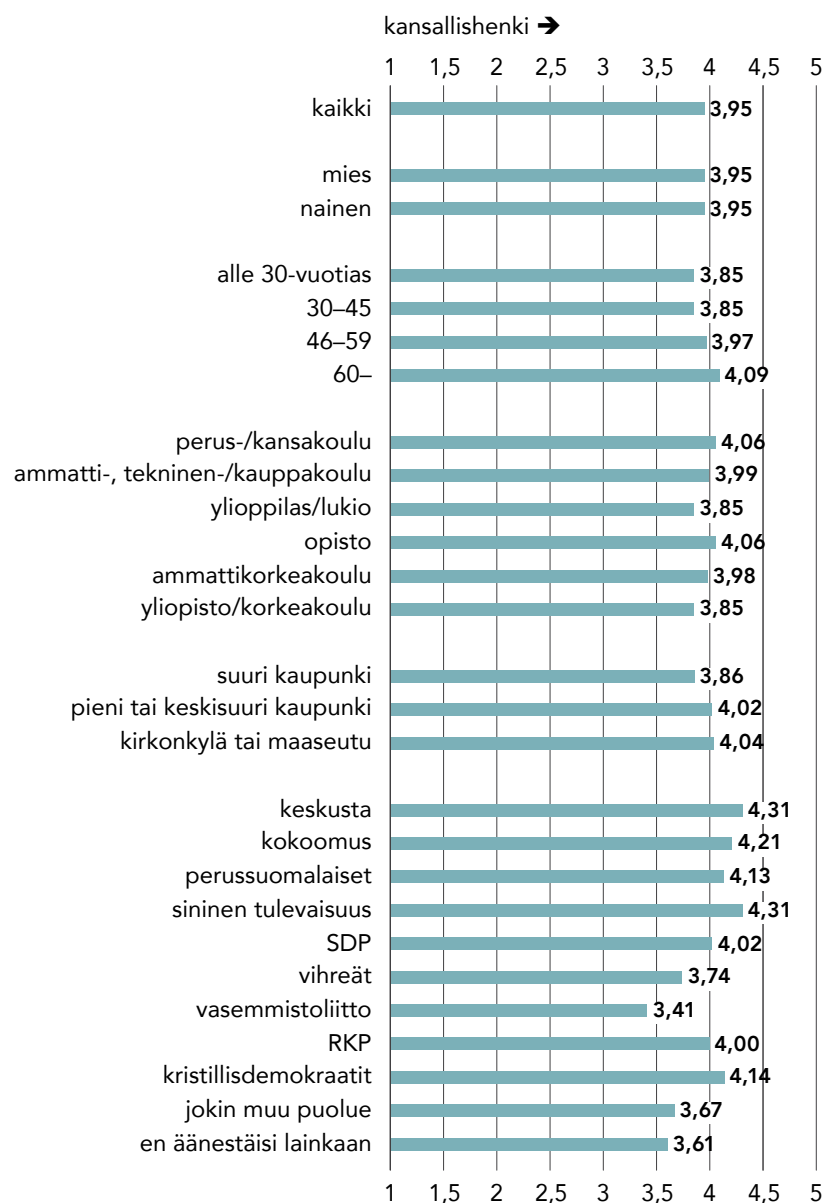
Kuvio 2. Väittämät, jotka muodostavat kansallishenkiolottuvuuden (%)

Myös nuorilla on maanpuolustushenkeä

Kuvion 2 väittämät korreloivat keskenään ja muodostavat kansallishenkiolottuvuuden (ulottuvuudet muodostettiin faktorianalyysin perusteella, ks. liitetaulukko 1). **Kuviossa 3** on tarkasteltu väestöryhmittäin suomalaisten sijoittumista ulottuvuudella. Kuvion 3 lukemat ovat kuvion 2 väittämistä laskettuja keskiarvoja asteikolla 1–5 (1=vähän kansallishenkeä korostavat, 5=paljon kansallishenkeä korostavat).

Kuvio 3: Kansallishenkiulottuvuus väestöryhmittäin

SELITE: Keskiarvomuuttuja laskettiin liitetaulukon 1 pohjalta, 2. faktorille voimakkaimmin latautuneista väittämistä, jotka saivat arvoja välillä 1-5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Yllä olevassa kuviossa vastaaja on sitä lähempänä arvoa "kansallishenki", mitä useammin hän on samaa mieltä väittämien "vakaa maanpuolustushenki on myönteinen asia", "kansallistunne on enemmän myönteinen kuin kielteinen asia", "Suomen urheilumenestys on hieno asia, koska se yhdistää ihmisiä heidän taustastaan riippumatta" ja "luotan siihen, että suomalaiset kykenevät yhdessä ratkaisemaan maamme ongelmia" kanssa.

Tulokset osoittavat, että ryhmäkohtaiset erot ovat hyvin pieniä kansallishenkiolottuvuudella. Erityisesti sosiodemografiset erot ovat pieniä. Yli 60-vuotiaat sekä Itä- ja Pohjois-Suomessa asuvat korostavat hieman keskimääräistä enemmän kansallishengen vaalimista. Päähavainto on silti, ettei keskiarvo ole yhdessäkään väestöryhmässä merkittävästi keskiarvoa alhaisempi.

Eniten kansallishenkeä vaalivat keskustan, kokoomuksen ja sinisen tulevaisuuden kannattajat. He painottavat keskimääräistä enemmän kansallistunnetta, maanpuolustushenkeä, kansalaiset yhdistävää urheilumenestystä ja suomalaisten kykyä ratkoa yhdessä ongelmia. Mielenkiintoista on, ettei perussuomalaisten kannattajakunta erotu kansallishengellään. Osin tulosta selittää se, etteivät perussuomalaisten kannattajat luota suomalaisten kykyyn ratkaista ongelmia aivan yhtä vankasti kuin muiden puolueiden kannattajat.

Keskimääräistä vähemmän kansallishenkeä on vihreiden ja erityisesti vasemmistoliiton kannattajakunnissa. Myös arvoliberaali–arvokonservatiivi-jaolla on merkitystä. Mitä arvokonservatiivisempi vastaaja, sitä enemmän kansallishenki painottuu.

Väittämien kohdalla mielenkiintoinen tulos liittyy erityisesti siihen, pidetäänkö kansallistunnetta enemmän myönteisenä kuin kielteisenä asiana. Yli 45-vuotiaista 40 prosenttia on täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Alle 30-vuotiaissa osuus jää 27 prosenttiin. Tulos heijastelee sitä, että nuorissa ikäluokissa on hieman muita enemmän kosmopoliittista asennetta, ja he mahdollisesti kokevat kansallistunteen poissulkevaksi. Toisaalta myös alle 30-vuotiaista lähes 80 prosenttia on väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä eli eroja on lähinnä painotuksessa. Sama koskee maanpuolustushenkeä. Sitä pitää tärkeänä 74 prosenttia nuorista ja 91 prosenttia yli 65-vuotiaista.

Lähes kaikki keskustan, kokoomuksen, sinisten ja perussuomalaisten kannattajat pitävät maanpuolustushenkeä ja kansallistunnetta myönteisinä asioina. Kaikkein vahvimman tuen ne saavat perussuomalaisten ja sinisten kannattajilta. Heidän joukossaan on eniten niitä, jotka ovat täysin samaa mieltä väittämistä.

Vihreiden kannattajissa on 24 prosenttia niitä, jotka eivät pidä maanpuolustushenkeä myönteisenä asiana ja vasemmistoliiton kannattajissa 39 prosenttia. Myös kansallistunteeseen skeptisemmin suhtautuvia on eniten vihreissä (18 %) ja vasemmistoliitossa (29 %). Huomionarvoista kuitenkin on, että myös näiden puolueiden kannattajakunnissa enemmistö suhtautuu maanpuolustushenkeen ja kansallistunteeseen suopeasti.

Urheilun yhdistävää voimaa korostavat eniten keskustalaiset, joista 37 prosenttia on täysin samaa mieltä siitä, että Suomen urheilumenestys on

hieno asia, koska se yhdistää ihmisiä heidän taustastaan riippumatta. Väittämän kanssa erimielisiä on eniten vasemmistoliiton kannattajakunnassa (26 %). Suomalaisten kykyyn ratkaista yhdessä maan ongelmia luottavat eniten keskustan, kokoomuksen, sinisten ja SDP:n kannattajat.

Kuviosta 3 ilmenee myös, etteivät maailmankansalaisuus ja kansallishengen vaaliminen ole toisiaan poissulkevia. Voimakkaasti maailmankansalaisuuteen identifioituvat suomalaiset eivät eroa asenteiltaan muista suomalaisista. Myöskään eurooppalaisuus ja kansallistunteen vaaliminen eivät ole toisiaan poissulkevia – päinvastoin. Ne jotka korostavat eurooppalaisuutta identiteetissään, ovat keskimääräistä kansallishenkisempiä.

Mikä suomalaisia huolestuttaa?

Eriarvoistuminen koetaan ongelmaksi

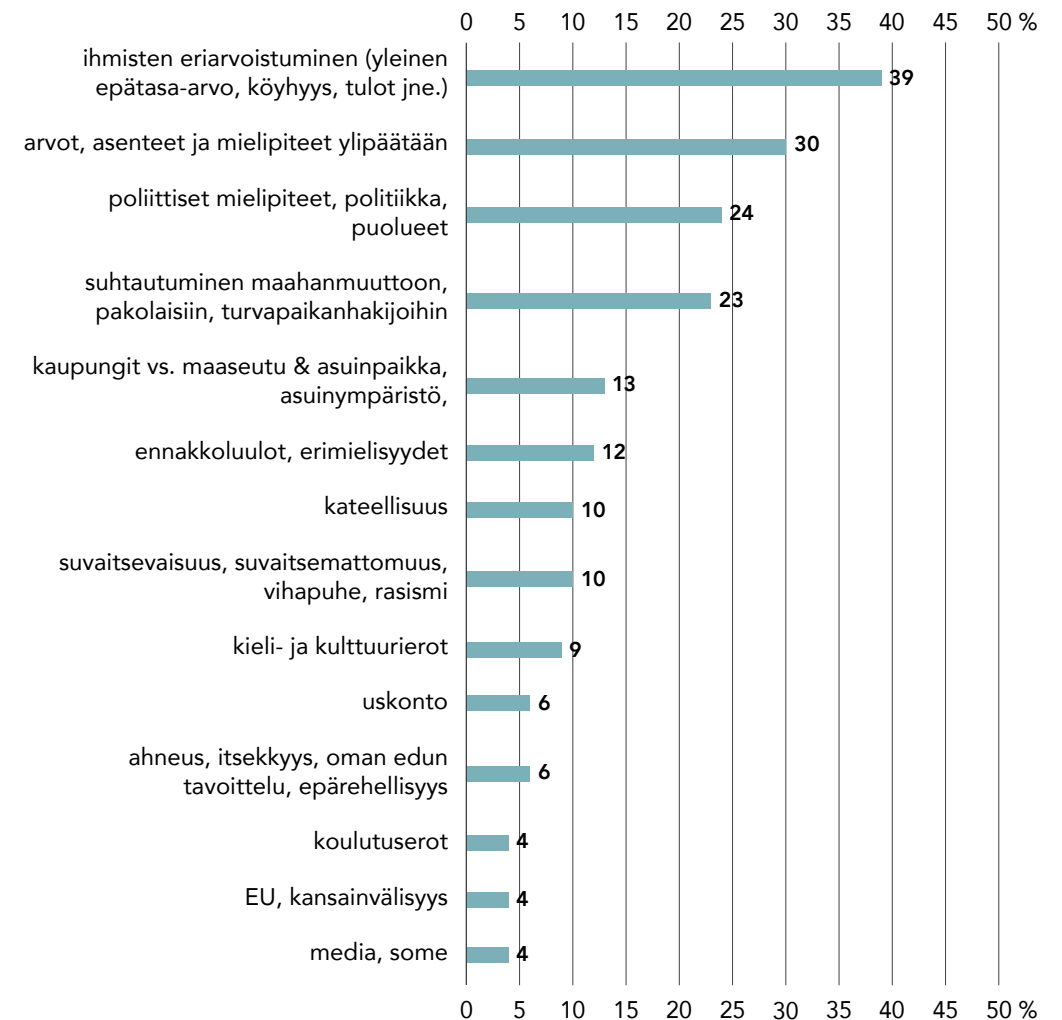
Suomalaisia yhdistävien tekijöiden lisäksi vastaajia pyydettiin nimeämään suomalaisia eniten erottavia tekijöitä. **Kuviossa 4** on esitelty aihekokonaisuuksia, jotka jakavat vastaajien mielestä suomalaisia.¹¹ Avovastauksissa eniten mainintoja keräsi eriarvoistuminen eli yleinen epätasa-arvo ja köyhyys (39 %). Osin samaan tematiikkaan liittyvät myös kansalaisten väliset koulutuserot, jotka nosti esiin neljä prosenttia vastaajista. *"Tuloerot ovat kasvaneet, lasten asema on heikentynyt", "poliitikot eivät yritä tehdä asialle mitään, vaikka ovat muka heikon asialla", "rikkaat rikastuvat ja köyhyys lisääntyy"*, arvioivat vastaajat.

Tulos ei ole yllättävä, sillä sosioekonomiset kysymykset jakavat perinteisesti kansalaisia. Lisäksi eriarvoistumiseen liittyvät teemat ovat olleet viime vuosina näkyvästi esillä myös politiikassa. Tutkimusaineistosta nousee esiin, että sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo, jotka ovat hyvinvointivaltion ytimessä, ovat tärkeä osa suomalaisten arvomaailmaa. Suomalaisista 94 prosenttia pitää sosiaalista oikeudenmukaisuutta itselleen erittäin (61 %) tai jokseenkin tärkeänä (33 %) arvona. Tasa-arvoa korostaa lähes yhtä moni (91 %). Aiempien tutkimusten mukaan eriarvoisuutta pidetään suomalaisten keskuudessa jopa merkittävänä turvattomuustekijänä.¹² Myös päätöksentekijät ovat alkaneet vähitellen hahmottaa eriarvoistumiskehityksen yhdeksi nyky-yhteiskunnan polttavimmista ongelmista.¹³

Runsaasti mainintoja saivat myös arvoihin ja asenteisiin liittyvät erot yleisellä tasolla (30 %) sekä tarkemmin politiikkaan liittyen (24 %). Osassa vastauksista korostettiin vielä erikseen ennakkoluuloja ja erimielisyyksiä (12 %). Vastausten voidaan tulkita heijastavan viime vuosien ajoittain repivääkin julkista keskustelua, jossa vastakkaisasettelut ja ristiriidat ovat olleet korostuneesti esillä. Näissä vastauksissa ei kuitenkaan määritelty tarkemmin, mihin yksittäisiin asiakysymyksiin ristiriidat kytkeytyvät.

Neljänneksi eniten mainintoja saivat maahanmuutto- ja pakolaiskysymykset (23 %). Tulosta voidaan pitää odotettuna viime vuosien maahanmuuttokeskustelun ja kasvaneen maahanmuuton vuoksi. Samaan teemaan liittyvät osin myös maininnat suvaitsemattomuudesta ja suvaitsevaisuudesta, vihapuheesta ja rasismista (10 %).

Kuvio 4. Mitkä asiat erityisesti erottavat suomalaisia toisistaan? (avokysymys: ensimmäisenä ja toisena mainittujen yhteenlaskettu osuus, %)

Moni siis kokee, että pakolaisiin, maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuden liittyvät teemat jakavat suomalaisia tällä hetkellä enemmän kuin monet muut yhteiskunnalliset kysymykset. Tulos kertoo siitä, että sosioekonomisten kysymysten ohella uudenaikaisista sosiokulttuurisista ristiriidoista on tullut yhä merkittävämpiä yhteiskunnallisia kiistakapuloita.¹⁴

Myöskään kaupunkien ja maaseudun vastakkainasettelun sekä asuinpaikkaan ja asuinympäristöön liittyvien erimielisyyksien esiin nouseminen (13 %) ei ole yllättävää, sillä ne ovat kansainvälisesti vertaillen näkyneet vahvasti suomalaisessa politiikassa.¹⁵ Osin tulosta selittää myös Suomen maantieteellinen laajuus ja alueiden taloudellisten edellytysten eriytyminen.

Suomalaisia yhdistävien tekijöiden kohdalla runsaasti mainintoja saivat erilaiset suomalaiskansalliset ominaispiirteet. Samankaltaisia luonnehdintoja vastaajat nostivat esille myös kuvatessaan suomalaisia jakavia tekijöitä, mutta tässä yhteydessä luonnehdinnat olivat negatiivisia. Kielteisiksi luonnehdinnoiksi nostettiin esimerkiksi ahneus, itsekkyyks ja oman edun tavoittelu (6 %). Määritelmät ovat eräällä tavalla suomalaisten yhteiskunnallisten hyveiden (kuvio 1), kuten tasa-arvo ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus, antiteesejä. Toisaalta noin 10 prosenttia mainitsi kateellisuuden. Se on ajatuksellisesti ahneuskritiikin vastakohta ja luo kuvaa kansasta, joka ei hyväksy muiden ihmisten menestystä.

Vaikka kieli ja kulttuuri nähdään voimakkaasti yhdistävänä tekijänä, osa suomalaisista näkee niihin liittyvien kysymysten aiheuttavan ristiriitoja (9 %). Näissä vastauksissa viitataan usein suomen ja ruotsin kielten vastakkainaseteluun sekä hieman harvemmin maahanmuuttajien ja kantaväestön välisiin kulttuurisiin eroihin. Kieli- ja kulttuurieroja korostavat erityisesti ruotsinkieliset vastaajat, mikä viittaa vanhaan kieliryhmien väliseen jakolinjaan.¹⁶ Suomenkielisten ja ruotsinkielisten identiteettejä ja asenteita vertaillaan yksityiskohtaisemmin tutkimushankkeen kolmannessa raportissa.

Uskonnon nimeää suomalaisia erottelevaksi tekijäksi melko harva (6 %). Kenties uskonasiat ovat melko henkilökohtaisia, ja kuten suomalaisten identiteettejä tarkastellut tutkimus osoitti, uskonnon merkitys ei ole suomalaisille identiteetinkään tasolla kovin suuri.¹⁷

Jonkin verran mainintoja saivat Euroopan unioniin ja kansainvälisyyteen liittyvät erimielisyydet (4 %). Suhtautuminen näihin aiheisiin on noussut esille myös aiemmissa tutkimuksissa suomalaisia jakavina teemoina¹⁸, mutta aihe ei tämän tutkimuksen perusteella ole erityisen akuutti.

Sosiaalisen median tai tiedotusvälineet ristiriitojen perisyyksi nimeää vieläkin harvempi (3 %). Vaikka julkisuudessa on viime vuosina keskusteltu

runsaasti sosiaalisen median negatiivisesta keskustelukulttuurista, ristiriitojen perimmäiset syyt löytyvät vastaajien mielestä muualta kuin keskustelualustoista tai perinteisestä mediasta.

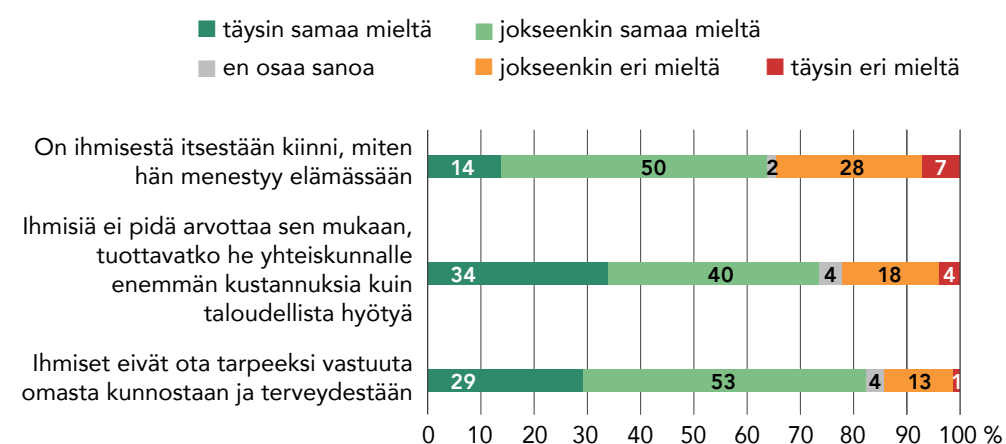
Solidaarisuus vahvaa, yksilön vastuutakin peräänkuulutetaan

Suomalaisia eniten jakavaa eriarvoisuuden teemaa sivuttiin osin myös tutkimuksen asenneväittämissä, jotka mittasivat suomalaisten yleistä solidaarisuutta muita ihmisiä kohtaan sekä ihmiskäsitystä: pitäisikö ihmisiä arvottaa heidän taloudellisen tuottavuutensa mukaisesti, missä määrin ihmisten koetaan olevan oman onnensa seppiä ja pitäisikö kansalaisten ottaa enemmän vastuuta terveydestään.

Kuten **kuvio 5** osoittaa, kolme neljästä on sitä mieltä, ettei ihmisiä pidä arvottaa yksilön tuottamien kustannusten tai hyötyjen avulla. Aiempien tutkimusten mukaan suomalaiset antavat vahvan tuen hyvinvointiyhteiskunnalle, joka pitää kaikista huolta tilanne- ja taustatekijöistä riippumatta.¹⁹ Tätä taustaa vasten tulos on odotettu. Toisaalta selvä enemmistö on sitä mieltä, että on viime kädessä ihmisestä itsestään kiinni, kuinka hän menestyy elämässään. Tulos kuvanee suomalaista pärjäämistä ja työntekoa korostavaa asennetta.²⁰

Lisäksi yli 80 prosenttia arvioi, etteivät suomalaiset ota tarpeeksi vastuuta omasta terveydestään. Aiempien tutkimusten mukaan arkiajattelussa ja politiikassa terveyserojen koetaan usein liittyvän kansalaisten omiin yksilöllisiin valintoihin, ei sosioekonomisiin lähtökohtiin. Lisäksi yli 80 prosenttia arvioi, etteivät suomalaiset ota tarpeeksi vastuuta omasta terveydestään. Tutkimuk-

Kuvio 5. Suhtautuminen ihmiskäsitystä mittaaviin väittämiin

mutta aiempien tutkimusten mukaan arkiajattelussa ja politiikassa terveyserojen koetaan usein liittyvän kansalaisten omiin yksilöllisiin valintoihin, ei sosioekonomisiin lähtökohtiin.²¹ Tämä voi osin selittää tulosta, mutta mahdollista myös on, että monien mielestä ihmisten tulisi ottaa vastuuta terveydestään taustasta riippumatta.

Yleiskuva siis on, että enemmistön mielestä yksilön menestys on viime kädessä itsestä kiinni ja jokaisen pitäisi kantaa enemmän vastuuta omasta hyvinvoinnistaan, mutta samanaikaisesti kaikilla kansalaisilla on jakamaton ihmisarvo.

Ikä, sukupuoli tai asuinpaikka eivät tuo merkittäviä eroja vastaajaryhmien välille, mutta yleinen arvo-orientaatio sekä puoluetusta odotetusti tuovat. Erittäin arvokonservatiiveista 59 prosenttia on sitä mieltä, ettei ihmisiä tule arvottaa taloudellisin perustein, kun erittäin arvoliberaaleista näin ajattelee peräti 83 prosenttia.

Erittäin arvokonservatiiveista 25 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 49 prosenttia jokseenkin samaa mieltä siitä, että ihmisen menestyminen elämässä on itsestä kiinni. Erittäin arvoliberaalien kohdalla vastaavat luvut ovat 8 prosenttia ja 19 prosenttia. Erot ovat samansuuntaisia myös vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella: oikeistossa painotetaan ihmisen omaa vastuuta ja vaikutusta menestykseen enemmän kuin vasemmistossa.

Myös puoluetustan mukaiset erot ovat odotettuja. Kokoomuksen, keskustan, perussuomalaisten, sinisten ja RKP:n kannattajat ajattelevat hieman keskimääräistä useammin, että ihmiset ovat oman onnensa seppiä ja heidän tulisi kantaa enemmän vastuuta terveydestään, kun taas vasemmistopuolueissa ja vihreissä näin ajattelevia on keskimääräistä vähemmän.

Terveyteen liittyvässä väittämässä erot ovat verrattain pieniä, mutta yksilön menestystä arvioivassa väittämässä erot ovat mittavia. Ääripäitä kysymyksessä edustavat kokoomus ja vasemmistoliitto: kokoomuksen kannattajista väittämän kanssa samaa mieltä on 86 prosenttia ja vasemmistoliiton kannattajista 28 prosenttia.

Väittämässä, joka käsittelee ihmisten arvottamista heidän aiheuttamiensa taloudellisen kustannusten perusteella keskimääräisestä suomalaisesta eniten poikkeavat perussuomalaisten kannattajat. Heistä reilu puolet (53 %) ajattelee, ettei ihmisiä pidä arvottaa taloudellisten hyötyjen näkökulmasta. Kokoomuksessa vastaava lukema on 63 prosenttia, keskustassa 70 prosenttia ja vasemmistopuolueissa ja vihreissä yli 80 prosenttia. Perussuomalaisten muista poikkeava asennoituminen liittyy todennäköisesti maahanmuuttajiin, sillä puolue on pitänyt esillä kysymystä maahanmuuton kustannuksista.

Työelämäkysymyksistä erilaisia näkemyksiä

Pätkätyöntekijöiden asema koetaan heikoksi useammin kuin työttömien

Eriarvoisuuden ja köyhyyden tematiikkaan liittyvät myös suomalaisten arviot eri työmarkkina-asemassa olevien ryhmien asemasta. **Kuviossa 6** on esitelty kansalaisten näkemyksiä aiheesta. Koetaanko eri ryhmien olevan liian hyvässä vai liian huonossa asemassa?

Erityisen heikossa asemassa ovat suomalaisten mielestä pätkätyöläiset ja työttömät. Peräti 84 prosenttia suomalaisista ajattelee, että pätkätyöläiset ovat liian heikossa asemassa. Mielenkiintoista on, että pätkätyöläisten asemaa pidetään useammin heikkona kuin työttömien (72 %). Näin on myös työttömien keskuudessa.

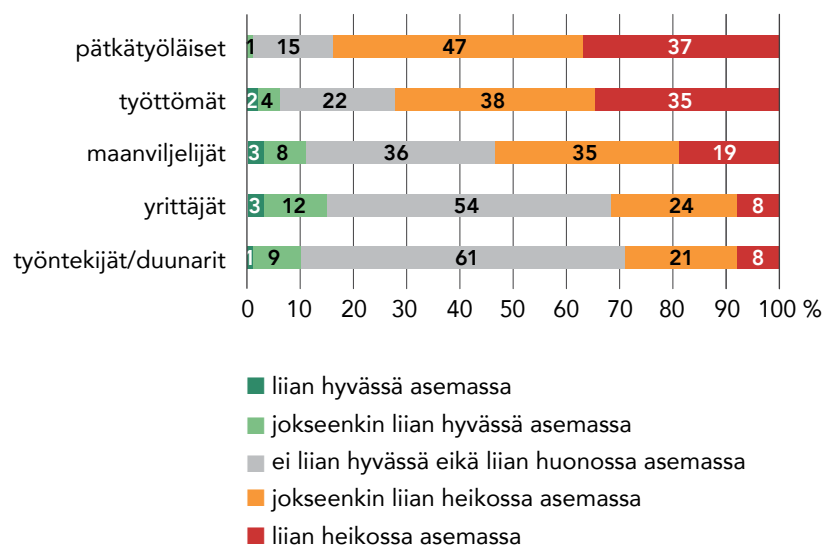
Sekä pätkätyöläisten että työttömien asemaa pidetään heikkona niin laajasti, että vastaajien väliset erot ovat verrattain pieniä.

Mielenkiintoista on, että alle 30-vuotiaat (76 %) eivät pidä pätkätyöläisten asemaa aivan yhtä usein heikkona kuin vanhemmat ikäluokat (84–87 %). Vaikka ero on pieni, voi sitä osaltaan selittää se, että nuorille pätkätöiden tekeminen on arkista ja usein myös tarkoituksenmukaista: moni opiskelija tekee osa-aikatyötä opintojensa ohessa, jolloin tilanne ei ole henkilökohtaisella tasolla ongelmallinen.

Myös puolueiden väliset erot ovat pieniä, joskin odotetuin painotuksin. Vasemmistopuolueiden, vihreiden, perussuomalaisten, sinisten, mutta myös RKP:n kannattajista noin yhdeksän kymmenestä arvioi pätkätyöläisten aseman liian heikoksi. Porvaripuolueiden keskustan ja kokoomuksen kannattajakunnassa näin ajattelee hieman harvempi: kokoomuksen kannattajista 74 prosenttia, keskustan 80 prosenttia. Yleisesti ottaen pätkätyöläisten heikko asema on laajasti jaettu ja tunnistettu.

Painotuserot ovat samankaltaisia myös suhteessa työttömiin. Nuoremmat ikäluokat eivät ole yhtä huolestuneita työttömien asemasta kuin vanhemmat ja myös puolueiden väliset erot ovat samankaltaisia. Vasemmistopuolueiden ja vihreiden kannattajat kantavat enemmän huolta työttömistä kuin porvaripuolueiden kannattajat. Työttömistä eniten huolta kantavat vasemmistoliiton kannattajat (90 %) ja vähiten kokoomuksen (55 %). Mui-

Kuvio 6. Ketkä ovat mielestäsi Suomessa nykyisin liian heikossa asemassa ja ketkä ovat liian hyvässä asemassa? (%)

den puolueiden kannattajat sijoittuvat vasemmisto-oikeisto-orientaation mukaisesti näiden puolueiden väliin.

Hienoinen enemmistö pitää myös maanviljelijöiden asemaa heikkona. Tulos on jossain määrin odotettu, sillä aiemman kyselyn mukaan ylivoimainen enemmistö suomalaisista (87 %) on sitä mieltä, että viljelijöiden pitäisi saada nykyistä suurempi osuus ruuan hinnasta.²² Vain 11 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että maanviljelijöillä menee liian hyvin.

Ikä tai sukupuoli eivät vaikuta näkemyksiin, mutta näkemyksissä on pieniä alueellisia eroja. Etelä-Suomessa (47 %) ja suurissa kaupungeissa asuvista (49 %) hieman harvempi ajattelee maanviljelijöiden olevan liian heikossa asemassa kuin Pohjois-Suomessa (62 %), pienissä kaupungeissa (55 %) tai maaseudun haja-asutusalueella asuvista (64 %).

Vihreiden ja SDP:n kannattajia lukuun ottamatta kaikkien eduskunta- puolueiden kannattajien enemmistö pitää maanviljelijöiden asemaa liian heikkona. Vastaajien sijoittuminen oikeisto-vasemmisto-ulottuvuudella tai arvoliberaali-arvokonservatiivi-ulottuvuudelle ei kuitenkaan vaikuta olennaisesti näkemyksiin, mikä osoittaa, ettei maaseutu-kaupunki-asetelma noudattele perinteisiä jakoja. Maanviljelijöiden heikko asema saa ymmär-

rystä niin oikealta kuin vasemmalta, arvoliberaalien ja arvokonservatiivien keskuudesta, kun monissa muissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä nämä jaot selittävät suomalaisten asenteita hyvin voimakkaasti.

Työntekijöiden ja yrittäjien asema on sen sijaan enemmistön mielestä kunnossa. Noin kolmanneksen mielestä molemmilla ryhmillä menee heikosti, kun taas harva ajattelee, että ryhmien asema on liian hyvä. Odotetusti yrittäjätaustaiset suomalaiset näkevät tilanteen erilaisena kuin työntekijätaustaiset. Työntekijöistä noin 40 prosenttia kokee asemansa heikoksi, kun yrittäjistä vain 16 prosenttia pitää työntekijöiden asemaa heikkona. Yrittäjistä 53 prosenttia ajattelee yrittäjien olevan liian heikossa asemassa, työntekijöistä näin ajattelee 32 prosenttia.

Tulokset kertovat yrittäjien ja työntekijöiden erilaisista kokemusmaailmoista. Molemmat ovat todennäköisesti herkempiä tunnistamaan omaan asemaansa liittyviä kipupisteitä. Toisaalta on kuitenkin syytä muistaa, että noin puolet yrittäjistä ja työntekijöistä kokee "vastapuolen" aseman olevan balanssissa: se ei ole erityisen hyvä, eikä erityisen huono.

Puoluekanta vaikuttaa näkemyksiin työntekijöiden ja yrittäjien asemasta

Puoluetaustan mukaisen tarkastelun tulokset ovat odotettuja: vasemmistopuolueiden kannattajat kantavat muita enemmän huolta työntekijöiden asemasta, porvaripuolueiden edustajat yrittäjien (taulukot 1 & 2). Sama pätee myös toisinpäin: porvaripuolueiden kannattajakunnassa on hieman keskimääräistä enemmän niitä, jotka katsovat työntekijöiden olevan liian hyvässä asemassa ja vastaavasti vasemmistopuolueiden kannattajakunnassa niitä, jotka ajattelevat yrittäjillä pyyhkivän liian hyvin.

Taulukko 1. Arviot työntekijöiden asemasta puoluekannan mukaan (%)

TYÖNTEKIJÄT	KESK	KOK	PS	SIN	SDP	VIHR	VAS	RKP	KD	KAIKKI
liian heikossa asemassa	4	1	16	10	10	5	17	3	9	8
jokseenkin liian heikossa	10	10	25	16	28	20	33	11	17	21
ei heikossa, ei hyvässä	71	72	49	60	57	67	46	73	61	61
jokseenkin liian hyvässä	14	15	9	12	4	7	4	12	13	9
liian hyvässä asemassa	2	2	1	1	0	1	0	1	1	1

SELITE: Keskiarvosta vähintään viisi prosenttiyksikköä poikkeavat osuudet on merkitty taulukkoon värein. Keskiarvosta vähintään viisi prosenttiyksikköä alaspäin poikkeavat prosenttiosuudet on merkitty punaisella ja ylöspäin poikkeavat vihreällä.

Vihreiden kannattajat ovat tässä tarkastelussa hyvin keskimääräisiä. Tulokset heijastelevat eroja puolueiden kannattajakunnissa. Vasemmistopuolueiden kannatus nojautuu enemmän työntekijöihin ja porvaripuolueilla on huomattava kannatus yrittäjien joukossa.²³

Taulukko 2. Arviot yrittäjien asemasta puoluekannan mukaan (%)

YRITTÄJÄT	KESK	KOK	PS	SIN	SDP	VIHR	VAS	RKP	KD	KAIKKI
liian heikossa asemassa	7	9	14	10	4	6	6	5	6	8
jokseenkin liian heikossa	23	29	30	29	16	23	15	27	29	24
ei heikossa, ei hyvässä	58	51	41	51	56	59	57	52	51	54
jokseenkin liian hyvässä	11	9	10	8	18	11	16	13	11	12
liian hyvässä asemassa	1	1	6	2	6	1	6	3	2	3

SELITE: Keskiarvosta vähintään viisi prosenttiyksikköä poikkeavat osuudet on merkitty taulukkoon väreillä. Keskiarvosta alaspäin poikkeavat prosenttiosuudet on merkitty punaisella ja ylöspäin poikkeavat vihreällä.

Merkille pantavan poikkeuksen muodostavat perussuomalaisten kannattajat. He ovat toiseksi huolestuneimpia työntekijöiden asemasta (41 %) ja kaikkein huolestuneimpia yrittäjien asemasta (44 %). Perussuomalaisten kannattajat kantavat yrittäjien asemasta enemmän huolta kuin kokoomuksen kannattajat ja työntekijöiden asemasta enemmän kuin SDP:n kannattajat. Perussuomalaiset ei siis tässä mielessä asemoidu pelkästään yrittäjäpuolueeksi tai työntekijäpuolueeksi.

Inspiroiva työ tärkeämpi kuin korkea palkka

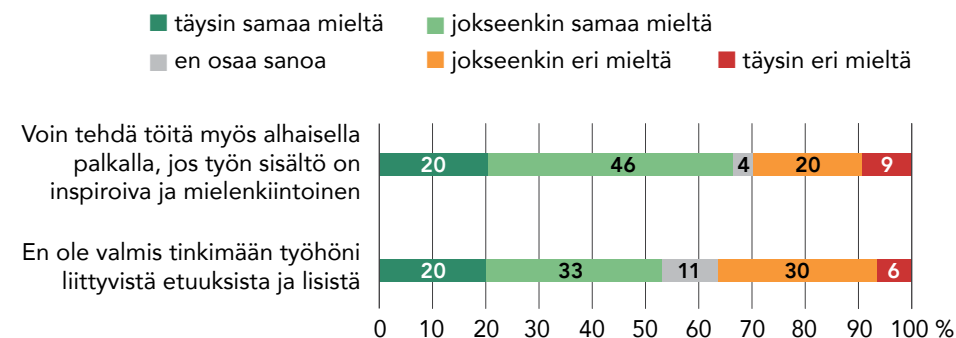
Kuviossa 7 on väittämiä, jotka mittaavat suomalaisten työelämään liittyviä näkemyksiä. Vastaukset ovat tilastollisesti yhteydessä toisiinsa siten, että ne, jotka eivät ole valmiita tinkimään eduista tai lisistä, eivät myöskään innostu alhaisesta palkasta, vaikka työ olisi inspiroivaa. Väittämien välillä on siis negatiivinen korrelaatio.

Kuvio osoittaa, että kaksi kolmesta (66 %) olisi valmis tekemään töitä myös alhaisemmalla palkalla, kunhan työn sisältö on inspiroiva, ja vain 9 prosenttia vastaajista on täysin eri mieltä. Enemmistölle suomalaisista korkea palkka ei siis näytä olevan tärkein motivaatiotekijä. Tulos on hyvin linjassa työelämä tutkimusten kanssa, joiden mukaan palkka on vain yksi motivaatiotekijä muiden joukossa. Tärkeitä ovat myös esimerkiksi hyvä

työilmapiiri ja mahdollisuus kehittyä. Toisaalta hyvä palkka on kuitenkin tärkeä suurelle osalle palkansaajista.²⁴

Taustamuuttujien tarkastelu osoittaa, että erityisen voimakkaasti motivoivaa työtä painottavat nuoret. Alle 30-vuotiaista peräti 33 prosenttia on väittämistä täysin samaa mieltä, kun vastaava lukema on yli 60-vuotiaiden kohdalla vain 14 prosenttia. Vuoden 2016 nuorisobarometrin mukaan nuorista peräti 89 prosenttia toivoi, että heillä olisi 35 ikävuoteen mennessä pysyvä työsuhde ja tätä pidettiin tärkeämpänä kuin korkeaa elintaso.²⁵ Sama toteutuu myös työttömien kohdalla: myös työttömät painottavat muita enemmän työn sisällön mielekkyyttä. Tulokset viittaavat siihen, että kun työhönsä liittyy runsaasti epävarmuutta, painotus on hieman erilainen kuin niillä, jotka ovat jo vahvasti mukana työelämässä.

Kuvio 7. Väittämät, jotka muodostavat työelämän edut -ulottuvuuden

Noin puolet (53 %) suomalaisista ei ole valmis tinkimään saavutetuista eduista. Vain kolmannes (36 %) on eri mieltä. Työelämän edut ovat keskimääräistä tärkeämpiä työntekijöiden keskuudessa, kun taas eniten tinkimisvalmiutta on johtavassa asemassa olevilla. Tulos heijastelee todennäköisesti viime vuosien työmarkkinapolitiikkaa, jossa ammattiyhdistysliike ja työnantajien edustajat ovat olleet juuri työntekijöiden etuuksia koskevissa kysymyksissä usein eri linjoilla.

Onko asenteissa tapahtunut muutoksia? Elinkeinoelämän valtuuskunnan vuoden 2016 tammikuussa toteuttamassa arvo- ja asennetutkimuksessa kartoitettiin suomalaisten valmiutta tinkiä omista eduistaan kilpailukyvyyn turvaamiseksi. Noin puolet suomalaisista arvioi olevansa valmis tinkimään

eduistaan ja vain vajaa kolmannes torjui ajatuksen. Kysely toteutettiin ajankohtana, jolloin hallitus valmisti kilpailukykykysymyksiä ja valmistautui leikkaamaan erityisesti julkisen sektorin työntekijöiden etuuksia. Vaikka tutkimukset eivät ole täysin vertailukelpoisia, antavat tulokset kuitenkin viitteitä siitä, että taloudellisen tilanteen kohentuessa suomalaisten valmius yhteisiin talkoisiin on heikentynyt.

Lisäksi tutkimuksemme kysyttiin erikseen suhtautumista nais- ja miesvaltaisten alojen palkkaeroihin. Muista työelämään liittyvistä väittämistä poiketen suhtautuminen sukupuolten väliseen tasa-arvoon työmarkkinoilla yhdistää suomalaisia laajasti. Peräti 82 prosenttia suomalaisista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että naisvaltaisilla aloilla tulisi olla yhtä suuret palkat kuin miesvaltaisilla aloilla. Vain neljatoista prosenttia on eri mieltä.

Saavutetut edut vähemmän tärkeitä nuorille

Kuviossa 7 tarkastellut väittämät muodostavat yhdessä niin sanotun työelämän edut -ulottuvuuden, joka mittaa kansalaisten suhtautumista palkan merkitykseen työn motivoijana sekä suhtautumista saavutettuihin etuihin.

Kuviossa 8 on tarkasteltu väestöryhmittäin suomalaisten sijoittumista ulottuvuudella. Kuvion 8 lukemat ovat kuvion 7 väittämistä laskettuja keskiarvoja asteikolla 1–5 (1=saavutettuja etuja ja palkkaa vähän korostavat, 5=saavutettuja etuja ja palkkaa paljon korostavat).²⁶

Kuvio 8 osoittaa, ettei sukupuoli vaikuta siihen, kuinka työelämän saavutettuihin etuihin suhtaudutaan, mutta iällä on sen sijaan suuri merkitys. Tarkimpia saavutetuista eduista ovat 46–59-vuotiaat, kun taas alle 30-vuotiaille työn mielekkyys on olennaisempaa. Tulosta voi osaltaan selittää vastaajien erilaiset elämänvaiheet, elämisen kustannukset ja työurien pituus. Työuransa alkutaipaleella oleville työn sisältö on ratkaisevinta, mutta mitä enemmän tulee ikää ja mitä pidempi työura on takana, sitä suuremman painoarvon suomalaiset alkavat antaa saavutetuille eduille ja palkalle. Yli 60-vuotiaiden joukossa on runsaasti eläkeläisiä, joiden kohdalla työelämän kysymykset alkavat menettää merkitystään.

Mielenkiintoista on myös se, että muita vähemmän saavutettuja etuja ja palkkaa painottavat korkeakoulutetut. Tulosta voi osin selittää akateemisten sijoittuminen työelämään. Akateemiset tekevät usein asiantuntijatyötä ja toimivat johtotehtävissä, jolloin työ on vaihtelevaa ja monipuolista. Vaikkei korkeakoulutus takaakaan korkeaa palkkaa, ovat keskimääräisen akateemisen henkilön elinkaaritulot selvästi vähemmän koulutetun elinkaarituloa

korkeammat. Kenties korkeasti koulutetuilla on muita enemmän ”varaa” painottaa työelämän ei-materiaalisia puolia.

Ammattitaidon mukaan saavutettuja etuja ja palkkaa painottavat hieman keskimääräistä enemmän toimihenkilöt ja työntekijät. Tämä on todennäköisesti yhteydessä vastaajien koulutustaustaan, sillä työntekijöissä ja toimihenkilöissä korostuvat juuri ammattikoulun, opistotason koulutuksen tai ammattikorkeakoulun käyneet.

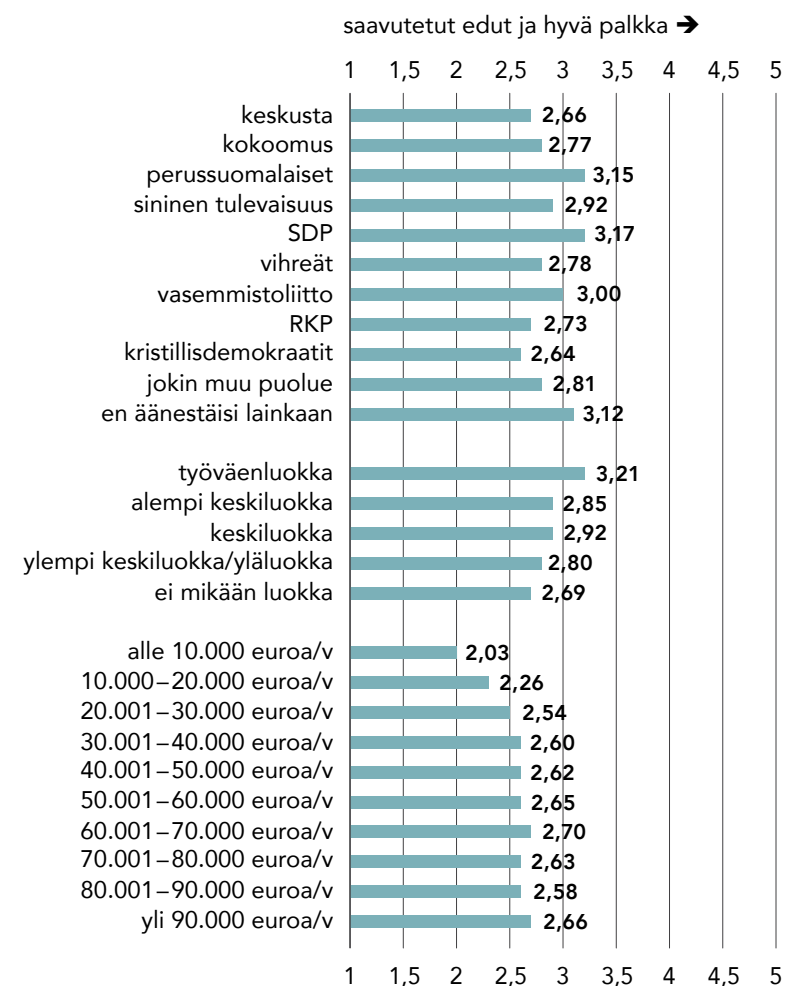
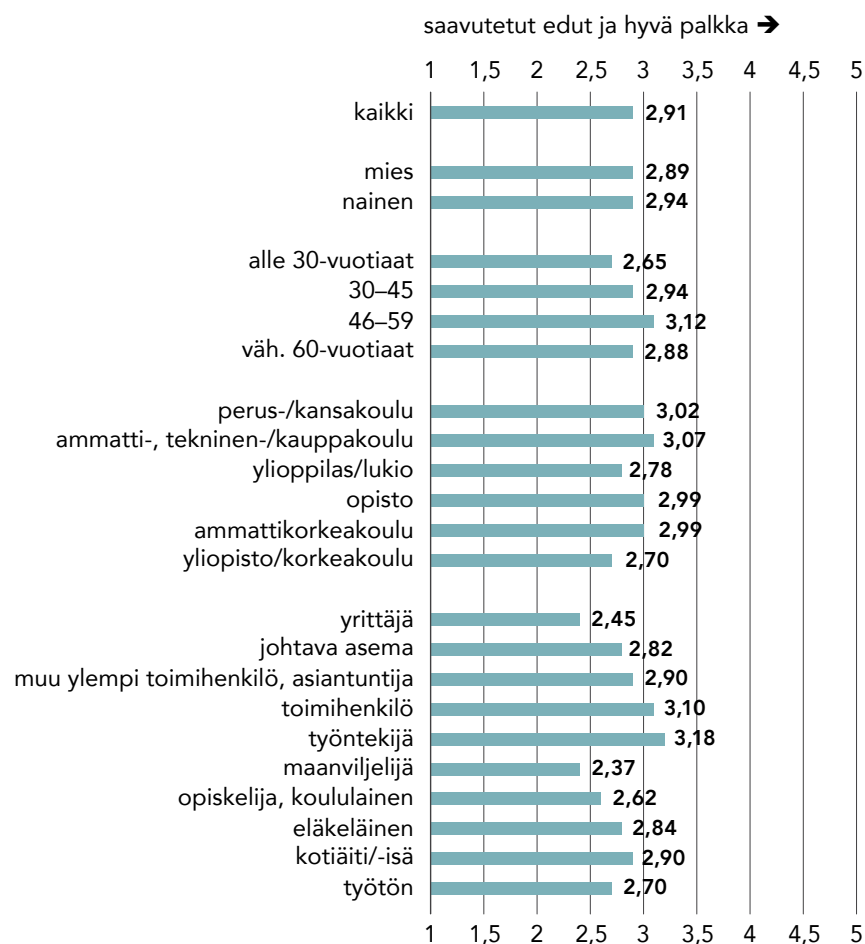
Saavutetut edut eivät odotetusti saa suurta kannatusta yrittäjiltä, sillä he ovat etuuksista keskusteltaessa usein maksajina. Sama trendi näkyy myös luokkataustan mukaisessa tarkastelussa. Työväenluokkaisille palkka ja saavutetut edut ovat keskimääräistä tärkeämpiä.

Puolueuuden mukainen jako on odotettu. Porvaripuolueiden kannattajat eivät ole erityisen innostuneita saavutetuista eduista ja painottavat työn mielenkiintoa. SDP:n ja vasemmistoliiton kannattajat pitävät kiinni saavutetuista eduista. Tässä katsannossa perussuomalaisten kannattajat lukeutuvat samaan joukkoon vasemmistopuolueiden kanssa. Sinisten kannattajat muistuttavat asenteiltaan pikemminkin porvaripuolueita kuin vasemmistopuolueita.

Myöskään vihreät eivät ole erityisen hanakoita pitämään kiinni saavutetuista eduista ja palkasta. Tässä suhteessa puolueen kannattajakunta erotuu vasemmistopuolueista, vaikka puolueen kannattajista selvä enemmistö (59 %) sijoittaaakin itsensä vasemmalle vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella. Työelämäkysymyksissä vihreiden profiili on ehkä odotetustikin erilainen ja heijastelee vasemmistopuolueiden ja vihreiden kannattajakunnissa ilmeneviä koulutuksellisia eroja. Vihreiden kannattajissa korkeasti koulutettujen osuus on selvästi suurempi kuin vasemmistopuolueissa.

Tulotason (talouden yhteenlasketut bruttotulot vuodessa) osalta mielenkiintoinen ero liittyy alle 10 000 euroa vuodessa ansaitsevien varsin suureen valmiuteen tinkiä eduista ja palkasta. Se on melko suurta myös alle 20 000 euroa tienaaavien keskuudessa. Pienituloisissa yliedustettuina ovat toisaalta opiskelijat ja toisaalta työttömät ja kuten edellä todettiin, juuri epävarmimmassa asemassa olevilla oli muita enemmän valmiutta tinkiä palkasta ja eduista. Kun tulot ylittävät 20 000 euroa, tuloryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja.

Kuvio 8. Työelämän edut -ulottuvuus

SELITE: Keskiarvomuuttuja laskettiin liitetaulukon 1 pohjalta, 5. faktorille voimakaimmin latautuneista väittämistä, jotka saivat arvoja välillä 1-5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Yllä olevassa kuviossa vastaaja on sitä lähempänä arvoa "saavutetut edut ja hyvä palkka", mitä enemmän hän on samaa mieltä väittämästä "en ole valmis tinkimään työhöni liittyvistä lisistä ja etuuksista" ja mitä vähemmän hän on samaa mieltä väittämästä "voin tehdä töitä myös alhaisella palkalla, mikäli työn sisältö on inspiroiva ja mielenkiintoinen". Tilastollisesti merkitsevät erot ryhmien välillä on mitattu Bonferronin testillä yksisuuntaisessa varianssianalyysissä.

Kaupunkien ja maaseudun välille halutaan tasapainoa

Maaseudun väestön asema huolestuttaa

Kaupunki–maaseutu-jako, asuinpaikkaan liittyvä eriarvoisuus sekä elämisen mahdollisuudet eri puolilla maata nousivat esille, kun tutkimuksessa kysyttiin avokysymyksenä, mikä suomalaisia erottaa. Asuinpaikkaan linkittyvä ristiriitautottuvuus onkin yksi Suomen perustavanlaatuisimmista jakolinjoista. Tutkimuksissa on puhuttu ydinalueiden ja syrjäseutujen, maaseudun ja kaupungin sekä suurten kaupunkien ja pienten kuntien välisistä eroista. Jännitteiden on arvioitu olevan Suomessa merkittävämpiä kuin monessa muussa Euroopan maassa.²⁷ Erityisesti maaseutukuntien on arvioitu olevan puristuksessa, kun keskittäminen ja skaalaedut ovat painottuneet politiikkalinjauksissa.²⁸

Avovastauksissa tuotiin esille toisaalta vastakkainasettelua ja toisaalta sitä, että elinolosuhteet ja elinpiirit ovat erilaisia paikasta riippuen. Vastauksissa tuotiin esille myös sitä, ”ettei haluta ymmärtää, että tarvitsemme sekä maaseutua että kaupungeja” ja että ”pääkaupunkilaiset ja maaseudulla asuvat kamppailevat erilaisten ongelmien kanssa”.

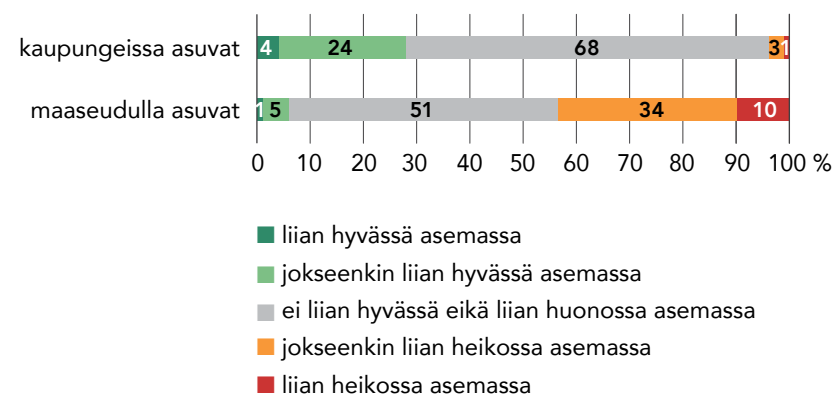
Tutkimuksessa kysyttiin, kokevatko suomalaiset maaseudulla asuvien ja kaupungeissa asuvien olevan liian heikossa tai liian hyvässä asemassa. **Kuvio 9** osoittaa, että 10 prosenttia kokee maaseudulla asuvien olevan liian heikossa asemassa ja 34 prosenttia jokseenkin liian heikossa asemassa. Noin 70 prosenttia katsoo, että kaupungeissa asuvat eivät ole liian hyvässä eikä liian heikossa asemassa. Vajaa 30 prosenttia on sitä mieltä, että kaupungeissa asuvat ovat ainakin jossain määrin liian hyvässä asemassa.

Tulokset osoittavat, että elämisen edellytyksistä maaseudulla kannaan huolta. Todennäköisesti maaseudun elämisen edellytykset nähdään jokseenkin samankaltaisina eri puolilla maata. Kaupunkien moninaisuus ja myös kaupunkien sisäinen erilaisuus merkitsee sitä, että valtaenemmistö näkee kaupunkiväestön aseman neutraalina. Arvioihin vaikuttanee se, että muuttoliike maaseudulta kaupunkimaisiin ympäristöihin on merkinnyt palveluiden kaikkoamista sekä luonut väestörakenteen ja asuntomarkkinoiden vinoumia erityisesti syrjäseuduilla.

Vastaajan oma asuinpaikka vaikuttaa näkemyksiin. Kaupunkilaisväestöstä noin neljännes ajattelee kaupunkilaisten olevan jossain määrin liian hyvässä asemassa, mikä ei poikkea merkittävästi keskiarvosta. Maaseudulla asuvissa vastaava osuus on 38 prosenttia.

Maaseudun haja-asutusalueella asuvista 53 prosenttia kokee, että maaseudun asukkaat ovat liian huonossa asemassa. Suuren kaupungin keskustassa asuvista näin ajattelee 35 prosenttia. Vaikka erot ovat arvattavan suuntaiset, huomattavaa on, että maaseudun asukkaiden asemasta vallitsee silti jonkinasteinen yhteisymmärrys.

Kuvio 9. Ketkä ovat mielestäsi Suomessa nykyisin heikossa ja ketkä liian hyvässä asemassa? (%)

Koska puolueiden kannatus on voimakkaasti sidoksissa asuin ympäristön tyyppiin,²⁹ on mielenkiintoista vertailla, miten puoluekanta on sidoksissa näkemyksiin. **Taulukko 3** osoittaa, että sinisten ja perussuomalaisten kannattajat katsovat useimmin maaseudulla asuvien olevan heikoimmassa asemassa. Tulosta selittää osin se, että siniset ja perussuomalaiset ylipäätään näkevät yhteiskunnan ristiriidat muita vahvempina, eikä kaupunki–maaseutu-jako tee poikkeusta. Perussuomalaisten ja sinisten kannattajaprofiili asuinpaikan mukaan on hyvin samankaltainen eikä kummankaan kannatus painotu maaseutumaisiin kuntiin.

Vasta kolmanneksi useimmin näin ajattelevat keskustan kannattajat, vaikka sen kannatus on korkein maaseutumaisissa kunnissa. Kokoomuksen, SDP:n ja vihreiden kannattajat näkevät muita harvemmin maaseudulla

asuvien olevan heikossa asemassa, mutta heistäkin näin ajattelee runsas kolmannes. Kyseisten puolueiden kannatus on kaikkein kaupunkikeskeisintä.

Taulukko 3. Arviot maaseudulla asuvien asemasta puoluekannan mukaan (%)

MAASEUDULLA ASUVAT	KESK	KOK	PS	SIN	SDP	VIHR	VAS	RKP	KD	KAIKKI
liian heikossa asemassa	12	6	15	21	6	7	9	4	12	9
jokseenkin liian heikossa	38	28	40	32	32	30	35	33	36	33
ei heikossa, ei hyvässä	45	57	37	44	55	55	50	56	47	51
jokseenkin liian hyvässä	4	8	5	3	5	6	5	5	4	6
liian hyvässä asemassa	0	2	3	0	2	1	1	2	1	1

SELITE: Keskiarvosta vähintään viisi prosenttiyksikköä poikkeavat osuudet on merkitty taulukkoon värein. Keskiarvosta alaspäin poikkeavat prosenttiosuudet on merkitty punaisella ja ylöspäin poikkeavat vihreällä.

Taulukko 4 osoittaa, että sinisten kannattajat näkevät useimmin kaupunkiväestön olevan jossain määrin liian hyvässä asemassa (37 %). Harvimminkin näin ajattelevat kokoomuksen ja SDP:n kannattajat (25 %). Kaiken kaikkiaan erot ovat kuitenkin pieniä. Maaseudun asukkaiden asemasta vallitsee enemmän erimielisyyttä puoluekannan mukaan.

Taulukko 4. Arviot kaupungeissa asuvien asemasta puoluekannan mukaan (%)

KAUPUNGEISSA ASUVAT	KESK	KOK	PS	SIN	SDP	VIHR	VAS	RKP	KD	KAIKKI
liian heikossa asemassa	0	1	1	0	2	1	1	1	0	1
jokseenkin liian heikossa	2	5	6	4	4	2	3	2	4	3
ei heikossa, ei hyvässä	65	70	61	60	69	71	71	69	70	68
jokseenkin liian hyvässä	28	22	24	26	21	25	23	27	23	24
liian hyvässä asemassa	6	3	8	11	4	2	3	2	4	4

SELITE: Keskiarvosta vähintään viisi prosenttiyksikköä poikkeavat osuudet on merkitty taulukkoon värein. Keskiarvosta alaspäin poikkeavat prosenttiosuudet on merkitty punaisella ja ylöspäin poikkeavat vihreällä.

län ja koulutustaustan mukaiset arvioerot ovat suhteellisen pieniä. Yli 60-vuotiaissa ja yliopistokoulutetuissa on muita hieman vähemmän niitä, jotka näkevät maaseudulla asuvien olevan heikossa asemassa (37 %). Tulos on jossain määrin yllättävä, sillä aikaisemmin on havaittu, että vanhimmat ikäluokat puoltavat muita useammin alueellista tasa-arvoa.³⁰ Lisäksi vastaajan oma kasvuympäristö vaikuttaa: maaseudulla kasvaneet katsovat muita useammin maaseudun asukkaiden olevan heikossa asemassa.

Kaupungistumisen vauhdittamiselle ei tukea

Monet asuinpaikkaan ja yhdyskuntarakenteeseen liittyvät kysymykset ovat olleet esillä yhhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosina. Tutkimuksessa kysyttiin vastaajien näkemyksiä teemoihin liittyviin kysymyksiin. **Kuvion 10** väittämät korreloivat keskenään eli ne kansalaiset, jotka ovat samaa mieltä yhdestä väittämästä, ovat usein samaa mieltä myös muista ulottuvuuden väittämistä.

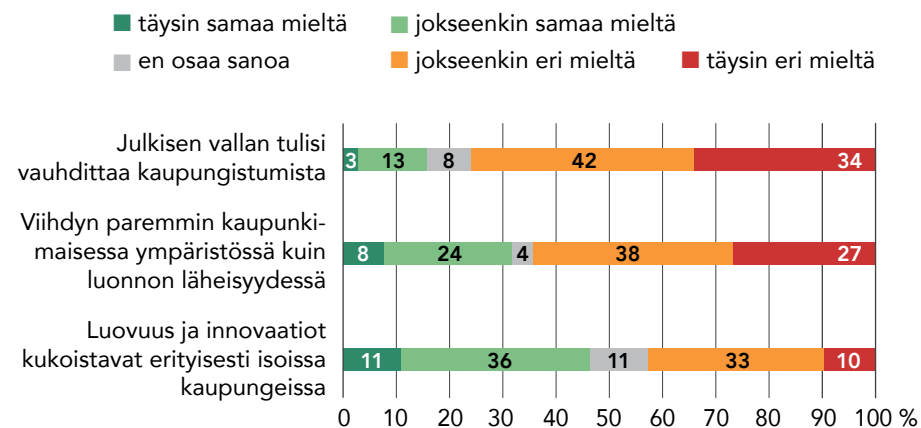
Vaikka kaupungistuminen on edennyt Suomessa viime vuosina nopeasti, vain harva (16 %) ajattelee, että julkisen vallan tulisi vauhdittaa kaupungistumista (kuvio 10). Eri mieltä on 76 prosenttia vastaajista. Kolmasosa (32 %) vastaajista viihtyy paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä kuin luonnon läheisyydessä. Vastaavasti kaksi kolmasosaa (65 %) viihtyy paremmin luonnon läheisyydessä. Suurissa kaupungeissa asuvista vajaa puolet viihtyy paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä, kun taas maaseudun haja-asutusalueella asuvista 92 prosenttia kallistuu luonnonläheisyyden ensisijaisuuteen.

Kysymys luovuuden ja innovaatioiden tyyssijasta jakaa suomalaisia kahdella. 47 prosenttia kokee luovuuden ja innovaatioiden kukoistavan erityisesti isoissa kaupungeissa, kun taas 43 prosenttia on vastakkaista mieltä.

Tulokset piirtävät kokonaiskuvan, jossa suomalaiset näyttäytyvät luonnonläheisinä yhdyskuntarakenteen säilyttäjinä. Urbanisaatiota ei haluta edistää kaikin keinoin, moni viihtyy luonnonläheisyydessä, ja vajaa puolet uskoo, että kehityksen eväät voivat piillä myös muualla kuin suurissa kaupungeissa.

Tulokset täydentävät aikaisempaa tutkimusta, jossa on havaittu, että suomalaisten valtaenemmistö haluaa pitää koko maan asuttuna ja kaventaa alueellisia kehityseroja.³¹ Lisäksi on havaittu, että suomalaiset haluavat asua väljästi tiiviin asutuksen sijaan – kaksi kolmesta haluaisi asua alueella, jossa saa olla omissa oloissa kenenkään häiritsemättä.³² Aineistossa neljäsosa vastaajista on puolestaan samaa mieltä väittämästä ”haluaisin asua entisellä kotiseudullani, mutta elämäntilanteeni ei mahdollista sitä”. Kotiseudulle

Kuvio 10. Väittämät, jotka muodostavat kaupunkikeskeisyyssulottuvuuden

haikailu ei ole sidoksissa asuinympäristön tyyppiin. Kysymys kotiseudulle palaamisesta ei korreloi kuvion muiden väittämien kanssa.

Suurissa kaupungeissa asuvistakin vähemmistö kaupunkikeskeisiä

Kuvion 10 väittämät muodostavat yhdessä niin sanotun kaupunkikeskeisyyssulottuvuuden. **Kuviossa 11** on tarkasteltu väestöryhmittäin suomalaisten sijoittumista ulottuvuudella. Kuvion 11 lukemat ovat kuvion 10 väittämistä laskettuja keskiarvoja asteikolla 1–5 (1=hyvin vähän kaupunkikeskeiset, 5=erittäin kaupunkikeskeiset).

Sukupuolten välillä ei ole eroja, mutta iällä on vaikutusta. Nuorissa on hieman enemmän niitä, jotka kokevat, että kaupungistumista tulisi vauhdittaa ja että luovuus ja innovaatiot kukoistavat suurissa kaupungeissa ja jotka viihtyvät paremmin kaupungeissa kuin luonnon läheisyydessä. Huomionarvoista on silti, että myös alle 30-vuotiaiden keskiarvo jää alle asteikon puolivälin. Tämä merkitsee sitä, että vähemmistö nuorista on edes jossain määrin kaupunkikeskeisiä tällä ulottuvuudella mitattuna.

Alle 30-vuotiaista 22 prosenttia haluaisi julkisen vallan vauhdittavan kaupungistumista, ja 38 prosenttia viihtyy paremmin kaupungissa kuin luonnon läheisyydessä. Suurin ero ikäryhmien välille tulee siinä, että nuorista 63 prosenttia ajattelee luovuuden ja innovaatioiden kukoistavan suurissa kaupungeissa, kun taas yli 45-vuotiaissa osuus on vajaa 40 prosenttia.

Koulutuksella on myös jonkin verran vaikutusta, mutta erot ovat pienemmät kuin ikäryhmien välillä, eikä kaupungistumiskeskeisyys nouse lineaarisesti koulutustason myötä. Ammatillisen koulutuksen saaneiden ja yliopiston käyneiden asenteet eroavat vähemmän kuin alle 30-vuotiaiden asenteet verrattuna yli 45-vuotiaisiin.

Yli 100 000 asukkaan suurissa kaupungeissa asuvissa on odotetusti eniten kaupunkikeskeisyyttä. Huomionarvoista on kuitenkin, että heistäkin vain 23 prosenttia ajattelee, että julkisen vallan tulisi vauhdittaa kaupungistumista ja 46 prosenttia viihtyy paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä kuin luonnossa. 57 prosenttia suurissa kaupungeissa asuvista ajattelee luovuuden ja innovaatioiden kukoistavan erityisesti isoissa kaupungeissa. Tuloksissa on myös havaittavissa jonkinasteista jakoa pääkaupunkiseudun sekä Itä- ja Pohjois-Suomen välillä.

Myös puoluekannalla ja arvo-orientaatiolla on vaikutusta asenteisiin. Keskustan kannattajissa on vähiten urbaania orientaatiota eikä se korostu myöskään perussuomalaisten, KD:n tai sinisten kannattajakunnissa. Kokoomuksen kannattajakunnassa ja erittäin arvoliberaaleissa kaupunkikeskeisyyttä on eniten – saman verran kuin suurissa kaupungeissa asuvissa keskimäärin. Tulokset sopivat verrattain hyvin puolueiden kannattajakuntien rakenteeseen asuinpaikan tyyppin mukaan.

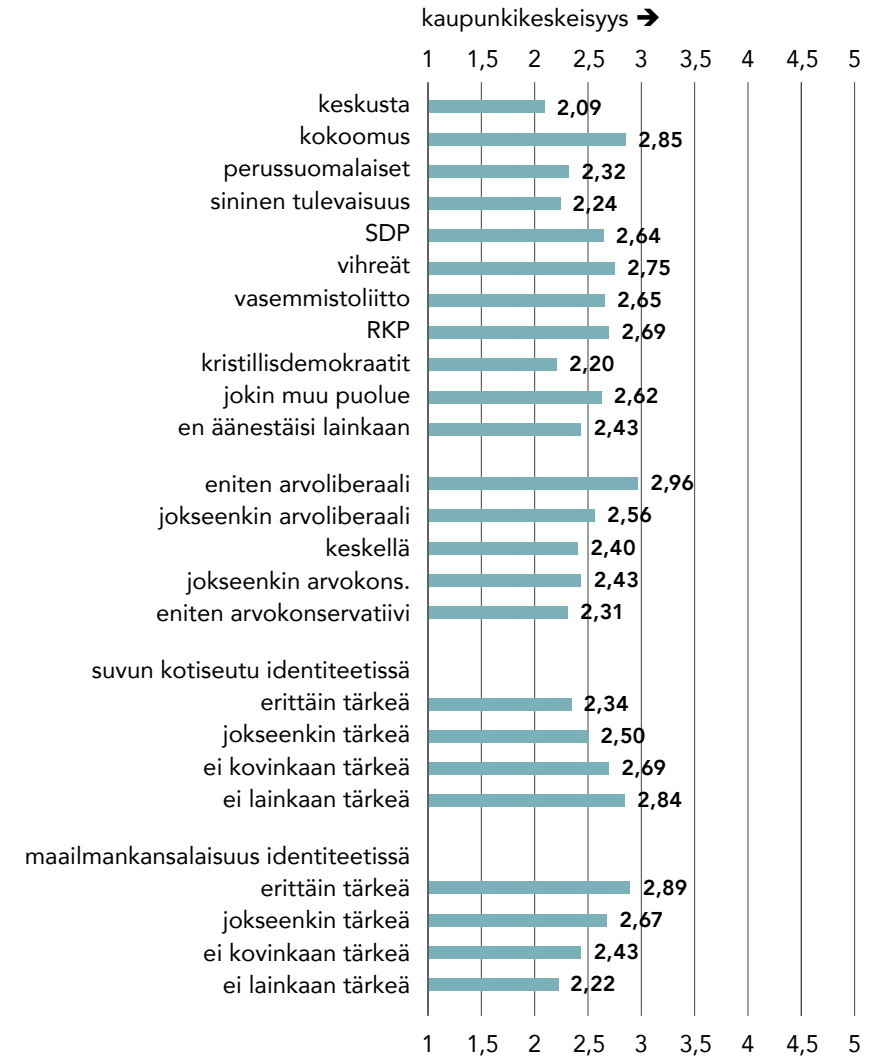
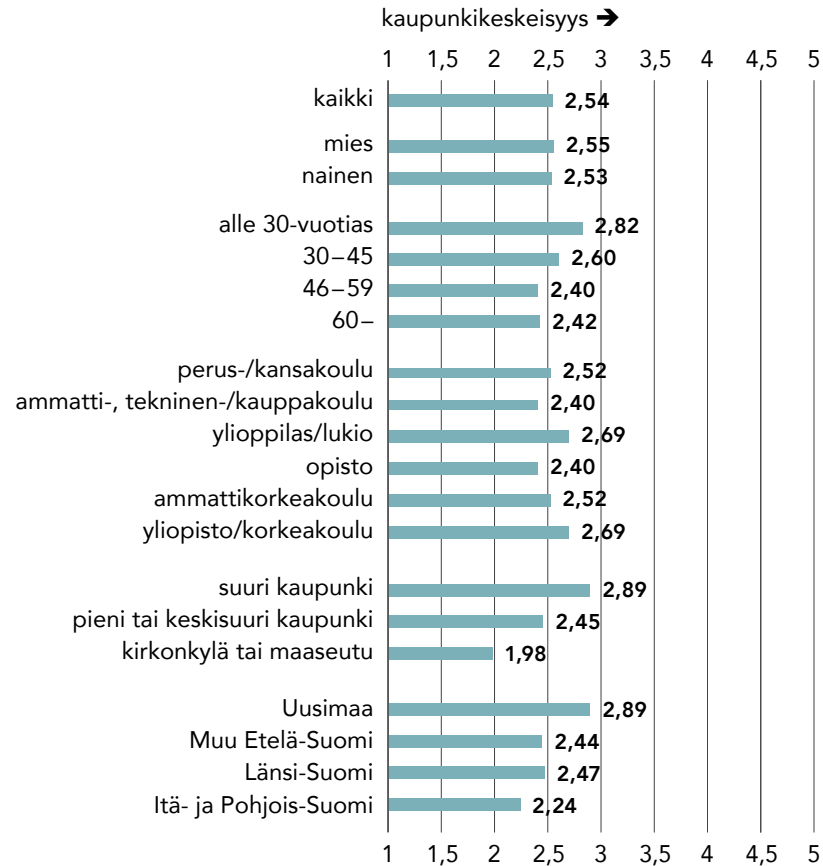
Jakoon liittyy myös identiteetin mukainen orientaatio. Suvun kotiseutua identiteetissään tärkeänä pitävät eivät ole kovin kaupunkikeskeisiä. Sen sijaan ne, jotka pitävät maailmankansalaisuutta identiteetissään tärkeänä ovat muita useammin urbaaneja asenteiltaan. Tulos sopii hyvin yhteen sen kanssa, että yhdyskuntarakenteeseen liittyvät jännitteet heijastelevat laajempia kulttuurisia eroja.³³

Kuinka suuri osuus suomalaisista voidaan luokitella kaupunkikeskeisiksi? Vastajat voidaan jakaa karkeasti viiteen ryhmään ulottuvuuden perusteella:³⁴

1. Hyvin vähän kaupunkikeskeiset (25 %)
2. Ei kovin kaupunkikeskeiset (42 %)
3. Neutraalit (8 %)
4. Jokseenkin kaupunkikeskeiset (20 %)
5. Erittäin kaupunkikeskeiset (5 %)

Suhteessa Suomen kaupunkiväestön osuuteen (70 %)³⁵ erittäin tai jokseenkin kaupunkikeskeisiä (yhteensä 25 %) on suhteellisen vähän. Päähavaintona onkin, että suomalaiset ovat urbanisaatiokehityksen osalta luonteeltaan enemmän säilyttäjiä kuin vauhdittajia.

Kuvio 11. Kaupunkikeskeisyysulottuvuus väestöryhmittäin

SELITE: Keskiarvomuuttuja laskettiin liitetaulukon 1 pohjalta, 3. faktorille voimakkaimmin latautuneista väittämistä, jotka saivat arvoja välillä 1-5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Yllä olevassa kuviossa vastaaja on sitä lähempänä arvoa "kaupunkikeskeisyys", mitä useammin hän on samaa mieltä väittämien "julkisen vallan tulisi vauhdittaa kaupungistumista", "viihdyn paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä kuin luonnon läheisyydessä" ja "luovuus ja innovaatiot kukoistavat erityisesti isoissa kaupungeissa" kanssa. Tilastollisesti merkitsevät erot ryhmien välillä on mitattu Bonferronin testillä yksisuuntaisessa varianssianalyysissä

Vähemmistöjen asemasta erimielisyyttä

Turvapaikanhakijat suurimpana kiistakapulana

Maahanmuuttoon liittyvät kysymykset nostettiin usein esille avokysymyksissä, joissa vastaajat arvioivat suomalaisia erityisesti jakavia aiheita. Teeman jakavuus on tullut esille myös aiemmissa tutkimuksissa.³⁶ Tässä tutkimuksessa suomalaisuuden määrittelemistä kysyttiin erikseen asennevääntämällä ”suomalaisuus ei ole kiinni ihmisen etnisestä taustasta”. Noin kaksi kolmasosaa (63 %) suomalaisista on väitteen kanssa samaa mieltä. Väittämän kanssa eri mieltä on noin kolmannes vastaajista (33 %).

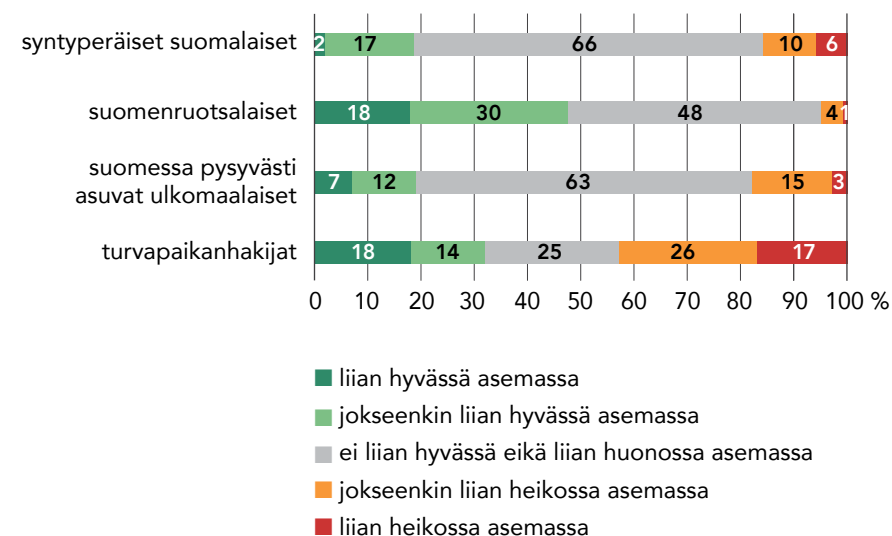
Toinen mielenkiintoinen havainto liittyy siihen, että vaikka enemmistö suomalaisista piti kansallistunnetta myönteisenä asiana, samanaikaisesti enemmistölle suomalaisuus on pikemminkin kaikille avointa kuin rajaavaa. Kansallistunne ja avoimuus muualta tulevia ihmisiä kohtaan eivät siis ole keskenään ristiriidassa.

Identifioituminen eurooppalaisuuteen tai maailmankansalaisuuteen sen sijaan vaikuttaa asenteisiin.³⁷ Odotetusti juuri ne suomalaiset, jotka samastuvat voimakkaasti kansainväliseen viitekehykseen, suhtautuvat suomalaisuuteen kaikkein avoimimmin. Ne, joille eurooppalaisuus tai maailmankansalaisuus eivät ole lainkaan tärkeitä identifioitumisen kohteita, painottavat suomalaisuudessa etnisyyttä. Keskimääräistä enemmän tähän joukkoon kuuluu arvokonservatiiveja sekä perussuomalaisten kannattajia. Ikä ja ammattiasema eivät selitä asenteita yhtä paljon.

Suomalaisuuden rajaavuutta tai mukaan ottavuutta voi tarkastella myös sen kautta, kuinka suomalaiset suhtautuvat maahanmuuttajiin tai kielivähemmistöihin. Julkisessa keskustelussa erityisen paljon vastakkainasettelua on liittynyt turvapaikanhakijoiden tilanteeseen, mutta keskustelussa on sivuttu myös laajemmin maahanmuuttajien asemaa.

Kuviossa 12 on tarkasteltu sitä, minkä kansalaisryhmien suomalaiset arvioivat olevan toisaalta liian heikossa asemassa ja toisaalta liian hyvässä asemassa. Vähemmistöryhmien lisäksi kysyttiin arviota myös syntyperäisten suomalaisten asemasta. Kuten kuvio osoittaa, selvä enemmistö suomalaisista ei näe syntyperäisten suomalaisten asemassa suurempaa korjattavaa. Joka

Kuvio 12. Ketkä ovat mielestäsi Suomessa nykyisin liian heikossa asemassa ja ketkä ovat liian hyvässä asemassa? (%)

viides kokee syntyperäisten suomalaisten olevan jokseenkin liian tai liian hyvässä asemassa ja vastaavasti joka kuudes kokee heidän olevan jokseenkin liian tai liian huonossa asemassa.³⁸

Kaikkein eniten näkemyksiin vaikuttaa vastaajien arvo-orientaatio sekä puoluekanta. Erittäin arvokonservatiivisista joka kolmas kokee syntyperäisten suomalaisten olevan liian huonossa asemassa, kun taas erittäin arvoliberaaleista näin ajattelee vain seitsemän prosenttia.

Vastaavat erot näkyvät myös suhtautumisessa Suomessa pysyvästi asuviin ulkomaalaisiin. Erittäin arvoliberaaleista vain yhdeksän prosenttia kokee heidän olevan jokseenkin liian hyvässä tai liian hyvässä asemassa. Erittäin arvokonservatiiveista vastaajista näin ajattelee noin 40 prosenttia. Toisaalta noin kaksi kolmasosaa suomalaisista suhtautuu sekä syntyperäisten suomalaisten että Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten asemaan neutraalisti.

Turvapaikanhakijoiden asemasta vallitsee selvästi suurempi erimielisyys. Joka kolmas katsoo heidän olevan jokseenkin liian tai liian hyvässä asemassa ja runsas 40 prosenttia jokseenkin liian huonossa tai liian huonossa asemassa. Neutraaliksi turvapaikanhakijoiden aseman arvioi vain joka neljäs vastaaja. Erittäin arvoliberaaleista kaksi kolmasosaa arvioi turvapaikanhakijoiden aseman jokseenkin liian heikoksi tai liian heikoksi, ja erittäin arvokonser-

vatiiveista noin kaksi kolmasosaa (60 %) arvioi heidän asemansa jokseenkin liian hyväksi tai liian hyväksi.

Suomenruotsalaisten aseman neutraaliksi arvioi noin puolet vastaajista (48 %). Yhtä suuri osuus arvioi suomenruotsalaisten olevan jokseenkin liian hyvässä tai liian hyvässä asemassa (48 %). Vaikka suomalaisten suhtautuminen ruotsin kieltä ja ruotsinkielistä kulttuuria kohtaan on yleisellä tasolla melko myönteistä, myös aiemmissa tutkimuksissa on ollut havaittavissa vastaavanlaista asennoitumista. Suomenkielisistä verrattain moni pitää ruotsinkielisiä parempiosaisena kansanryhmänä.³⁹

Arvo-orientaation ohella myös koulutustaso vaikuttaa käsityksiin. Korkeasti koulutetut näkevät syntyperäisten suomalaisten ja suomenruotsalaisten aseman muita useammin neutraalina ja ulkomaalaisten aseman muita useammin heikkona. Myös sukupuolten välillä on eroja: miehet näkevät naisia useammin syntyperäisten suomalaisten aseman heikkona ja ulkomaalaisten ja suomenruotsalaisten aseman liian hyvänä.

Ikä tuo esiin mielenkiintoisia eroja. Alle 30-vuotiaissa ja yli 60-vuotiaissa on muita enemmän niitä, jotka näkevät turvapaikanhakijoiden aseman heikkona. Nuorilla on usein enemmän monikulttuurisia kontakteja kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Myötäsukainen suhtautuminen kasvaa kanssakäymisen myötä, minkä seurauksena nuorten suhtautuminen on suopeampaa.⁴⁰

46–59-vuotiaissa on sen sijaan eniten niitä, jotka näkevät turvapaikanhakijoiden aseman liian hyvänä. Vastaava jako näkyy arvioissa syntyperäisten suomalaisten asemasta. Edellä mainitussa ikäryhmässä on hieman keskimääräistä vähemmän niitä, joiden mielestä syntyperäisillä suomalaisilla menee liian hyvin. Vastaavanlaisia ikäkohorttieroja ei ole havaittu yleisessä suhtautumisessa sosiokulttuurisiin kysymyksiin, kuten monikulttuurisuuteen.

Lisäksi on huomattavaa, että alle 30-vuotiaista vain 35 prosenttia ajattelee suomenruotsalaisten olevan liian hyvässä asemassa, kun yli 60-vuotiaissa osuus on 55 prosenttia. Aikaisemmin on havaittu, että yli 60-vuotiaat puoltavat ruotsin kielen virallista asemaa yhteiskunnassa nuoria vahvemmin ja suhtautuvat ajatukseen ruotsinkielisten parempiosaisuudesta hyvin keskimääräisesti.⁴¹

Puoluekanta määrittää vahvasti arvioita

Vastaajien puoluekannan mukaiset erot ovat odotettuja. Perussuomalaisten tilannekuva on tyystin erilainen kuin vihreiden, vasemmistoliiton ja RKP:n kannattajilla. Mielenkiintoista on myös, että perussuomalaiset ovat näkemysissään hyvin paljon jyrkempiä kuin sinisten kannattajat.

Taulukko 5 osoittaa, että puolet perussuomalaisista kokee syntyperäisten suomalaisten olevan jossain määrin liian heikossa asemassa. Sinisissä osuus on alle 30 prosenttia. Vastaavasti puolet perussuomalaisista kokee Suomessa pysyvästi olevien ulkomaalaisten olevan jossain määrin liian hyvässä asemassa, kun sinisistä näin kokee joka neljäs. Vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajista sen sijaan noin 30 prosenttia kokee heidän olevan jossain määrin liian huonossa asemassa.

Turvapaikanhakijoiden aseman suhteen perussuomalaiset ovat erityisen ehdottomia. Peräti 64 prosenttia (vastausvaihtoehto 5 asteikolla 1–5) puolueen kannattajista arvioi turvapaikanhakijoiden olevan aivan liian hyvässä asemassa (**taulukko 6**). Sinisissä vastaava osuus on 37, vasemmistoliitossa ja RKP:ssä seitsemän ja vihreissä kolme prosenttia. Vihreiden, vasemmistoliiton ja RKP:n kannattajista kaksi kolmasosaa kokee turvapaikanhakijoiden olevan jossain määrin liian huonossa asemassa.

Suomenruotsalaisten aseman arvioinnissa perussuomalaiset ja siniset ovat samanlaisia. Molemmista noin kaksi kolmasosaa katsoo suomenruotsalaisten olevan jossain määrin liian hyvässä asemassa. RKP:n kannattajista tätä mieltä on noin 15 prosenttia. Joka neljäs RKP:n kannattaja kokee suomenruotsalaisten olevan jossain määrin liian huonossa asemassa.

Erityisesti SDP:n, mutta myös kokoomuksen ja keskustan kannattajien näkemykset ovat varsin lähellä keskiarvoa kaikkien edellä mainittujen ryhmien osalta. Vanhojen suurten puolueiden kannattajat ovat usein myös sosiokulttuurisissa asiakysymyksissä lähellä keskimääräistä positiota,⁴² joten tulos ei ole yllätys.

Taulukko 5. Arviot syntyperäisten suomalaisten asemasta puoluekannan mukaan (%)

SYNTYPERÄISET SUOMALAISET	KESK	KOK	PS	SIN	SDP	VIHR	VAS	RKP	KD	KAIKKI
liian heikossa asemassa	3	3	27	11	3	1	3	1	5	6
jokseenkin liian heikossa	7	8	27	17	10	2	5	3	6	9
ei heikossa, ei hyvässä	71	70	38	60	69	70	69	68	66	66
jokseenkin liian hyvässä	18	17	7	11	17	24	21	26	19	18
liian hyvässä asemassa	1	2	1	1	1	2	2	2	4	2

SELITE: Keskiarvosta vähintään viisi prosenttiyksikköä poikkeavat osuudet on merkitty taulukkoon värein. Keskiarvosta alaspäin poikkeavat prosenttiosuudet on merkitty punaisella ja ylöspäin poikkeavat vihreällä.

Taulukko 6. Arviot turvapaikanhakijoiden asemasta puoluekannan mukaan (%)

TURVAPAIKANHAKIJAT	KESK	KOK	PS	SIN	SDP	VIHR	VAS	RKP	KD	KAIKKI
liian heikossa asemassa	11	11	4	5	17	30	40	33	14	19
jokseenkin liian heikossa	29	27	5	9	29	36	29	33	32	27
ei heikossa, ei hyvässä	29	28	13	21	28	26	18	18	33	25
jokseenkin liian hyvässä	18	18	14	29	12	5	6	6	11	12
liian hyvässä asemassa	12	17	64	37	14	3	7	7	10	17

SELITE: Keskiarvosta vähintään viisi prosenttiyksikköä poikkeavat osuudet on merkitty taulukkoon värein. Keskiarvosta alaspäin poikkeavat prosenttiosuudet on merkitty punaisella ja ylöspäin poikkeavat vihreällä.

Kriittisyys ”eliittejä” kohtaan voimakasta

Media ja tutkijat omalla asiallaan?

Kuviossa 13 on väittämiä, jotka mittaavat kansalaisten kriittistä suhtautumista mediaan, tutkijoihin, kulttuurin tukemiseen ja politiikkaan. Väittämillä on selviä yhtymäkohtia eliittikriittisyyteen ja populismiin.⁴³ Populistisessa retoriikassa eliiteillä viitataan paitsi perinteisiin valtaeliitteihin, kuten talouden ja politiikan eturivin toimijoihin,⁴⁴ myös laajemmin toimittajiin ja perinteiseen mediaan sekä tutkijoihin. Näihin tahoihin suhtaudutaan kielteisesti, niitä pidetään epäpätevinä, aikaansaamattomina ja omaa etuaan ajavina. Usein näitä tahoja kritisoidaan myös liiallisesta poliittisesta korrektiudesta.⁴⁵

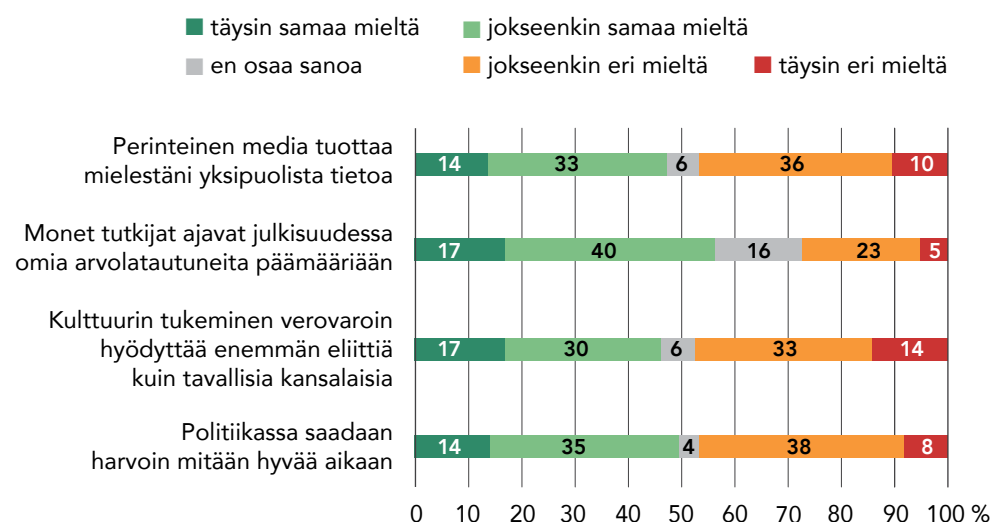
Kuvion 13 väittämät ”perinteinen media tuottaa mielestäni yksipuolista tietoa”, ”monet tutkijat ajavat julkisuudessa omia arvolatautuneita päämääriään”, ”kulttuurin tukeminen verovaroin hyödyttää enemmän eliittiä kuin tavallista kansalaista” ja ”politiikassa saadaan harvoin mitään hyvää aikaiseksi” korreloivat keskenään. Ne kansalaiset, jotka ovat samaa mieltä yhdestä väittämästä, ovat usein samaa mieltä myös muista väittämistä.

Kuvio osoittaa, että suhtautuminen politiikkaan, tiedotusvälineisiin ja tutkijoihin jakaa kansan karkeasti kahtia. Vajaa puolet (47 %) ajattelee, että media tuottaa yksipuolista tietoa, vajaa puolet on eri mieltä. Lukua voidaan pitää verrattain suurena, joskin se vastaa melko hyvin aiempia tutkimustuloksia. Keväällä 2016 julkaistun kyselyn mukaan 38 prosenttia suomalaisista oli menettänyt luottamuksensa perinteiseen mediaan.⁴⁶ Tosin niitä, jotka ajattelevat tiedotusvälineiden tuottavan yksipuolista tietoa, on vielä jonkin verran enemmän.

Lisäksi suomalaisilta kysyttiin erikseen näkemystä väittämään ”media liioittelee suomalaisten mielipide-eroja”. Tähän väittämään yhtyi enemmistö suomalaisista (57 %). Monien mielestä media siis kärjistää yhteiskunnallista keskustelua ja ajoittain ylikorostaa erimielisyyksiä.

Myös tutkijoiden tarkoituksiperiä epäillään. Enemmistö ajattelee, että monilla tutkijoilla on julkisissa ulostuloissaan poliittisia vaikuttimia (57 %). Lukua voidaan pitää suurena. Tulos osoittaa, että vaikka tutkijoiden puolijäsenyydet ja suorat kontaktit puolueisiin ovat nykyään harvinaisempia

Kuvio 13. Väittämät, jotka muodostavat eliitti- ja politiikkakriittisyys-ulottuvuuden

kuin esimerkiksi 1960- ja 1970-luvuilla, tutkijuus mielletään 2000-luvun Suomessa voimakkaan politisoituneeksi.

Osin tulosta voi selittää erityisesti yhteiskuntatieteilijöiden rooli julkisuudessa. Esimerkiksi politiikkaa tai taloutta kommentoivien asiantuntijoiden julkisista esiintymisistä vain pieni osa liittyy suoraan tehtyihin tutkimuksiin. Yhä tavallisempaa on tutkijoiden toimiminen niin sanotussa asiantuntija-kommentaattorin roolissa.⁴⁷ Tutkijoiden osallistuessa ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun heidän lausuntonsa politisoituvat herkästi.

Tuoreessa tutkimuksessa havaittiin vain vajaan kolmasosan kokevan, että julkisuudessa esiintyvät yhteiskuntatieteen tutkijat ovat todenmukaisia. Osuus on lähes sama taloustieteilijöiden kohdalla. Lisäksi yli puolet suomalaisista ei yhdy väittämään, että humanistisista ja yhteiskuntatieteistä on paljon hyötyä yhteiskunnan kehittämisessä. Kansan keskuudessa on siis suhteellisen paljon kriittisyyttä tutkijoiden julkista profilia ja tekemistä kohtaan.⁴⁸

Vaikka tutkijoiden päämääriä epäilläänkin, suomalaisten luottamus tieteeseen on verrattain vahvalla pohjalla: vain joka neljäs hakee vaihtoehtoja tieteellisesti tutkitulle tiedolle. Tiedebarometrin mukaan 66 prosenttia luottaa tieteeseen ja tutkimukseen. Vain poliisiin ja puolustusvoimiin luotetaan enemmän.⁴⁹

Kuvaavaa on myös se, että tiedusteltaessa kansalaisilta heidän taipumustaan hakea vaihtoehtoja tieteelliselle tiedolle, väittämään yhtyi vain reilu neljännes (27 %). Toisaalta tulos osoittaa, että vaihtoehtoiselle tiedollekin on melko paljon kysyntää suomalaisten keskuudessa.

Politiikan kyvyttömyyteen tuottaa hyviä päätöksiä uskoo vajaa puolet (49 %) ja hieman harvempi on toista mieltä (46 %). Yhtä lailla noin puolet suomalaisista ajattelee, että tarvitsisimme vahvaa johtajuutta, joka voisi korjata yhteiskunnalliset ongelmat ilman tarvetta kompromisseille. Väittämä ei kuitenkaan ole selkeässä yhteydessä kuvion 13 väittämiin.

Luottamusta poliittisen järjestelmämme toimivuuteen on mitattu säännöllisesti erilaisilla väittämillä myös esimerkiksi kansallisissa vaalitutkimuksissa ja tulokset vaihtelevat hieman sen mukaisesti, kuinka asiaa on kysytty.

Vuoden 2015 vaalitutkimuksessa hienoinen enemmistö oli sitä mieltä, että puolueet ovat kiinnostuneita ainoastaan ihmisten äänistä, eivät heidän mielipiteistään, mutta samalla 90 prosenttia suomalaisista arvioi, että ongelmistaan huolimatta demokratia on paras mahdollinen hallitusmuoto.⁵⁰ Väittämä politiikan aikaansaannoksista mittaa siis ensisijaisesti suomalaisten yleistä tyytymättömyyttä politiikkaa kohtaan, ei niinkään järjestelmätason epäluottamusta.

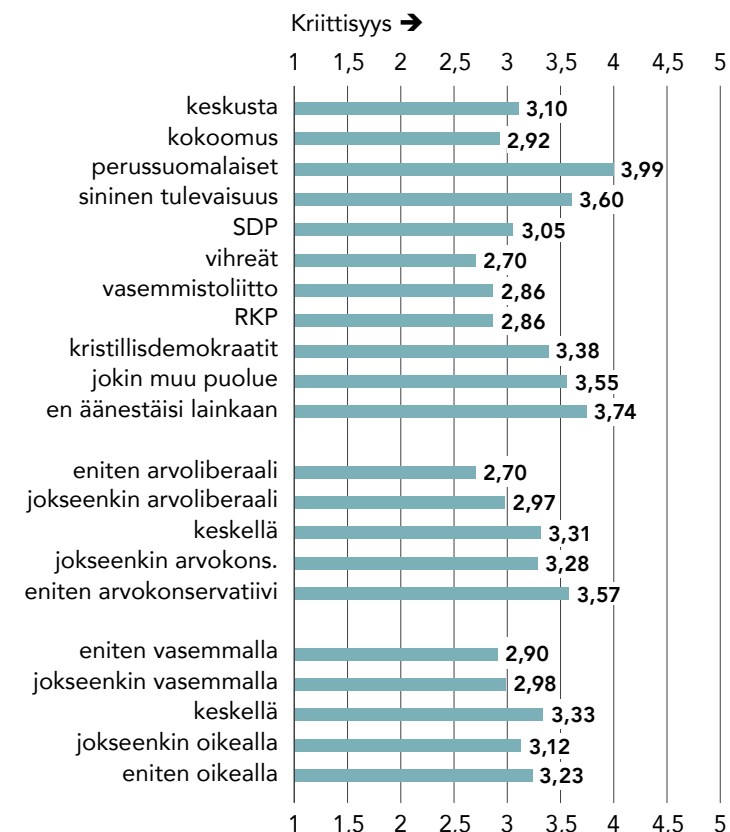
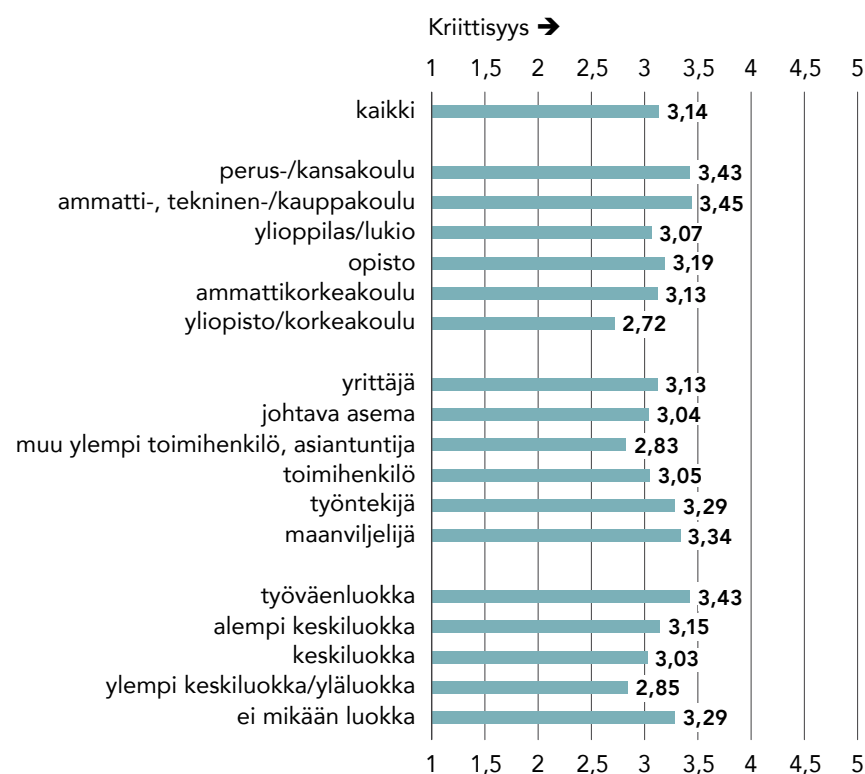
Myös kulttuuriin suhtautuminen jakaa kansalaiset kahtia. Vajaa puolet (49 %) ajattelee kulttuurin tukemisen hyödyttävän enemmän eliittiä kuin tavallisia kansalaisia. 47 prosenttia on toista mieltä. Tulos on hyvin linjassa Suomen Kulttuurirahaston vuonna 2013 teettämän tutkimuksen kanssa. Tuolloin 57 prosenttia suomalaisista oli sitä mieltä, että eliitin pitää itse maksaa taide, josta se pitää. Toisaalta 68 prosenttia oli samaa mieltä väittämästä, että taidetta tulee tukea verovaroista, jotta siitä nauttiminen olisi mahdollista vähävaraisillekin.⁵¹

Kenties tyypillisin julkisessa keskustelussa esiin tuleva esimerkki eliiteille suunnatusta, tuetusta kulttuurimuodosta on ooppera, joskaan väittämä ei ota suoraan kantaa mihinkään yksittäiseen kulttuurin osa-alueeseen.

Lähes puolet korkeasti koulutetuistakin epäilee tutkijoiden motiiveja

Kuvion 13 väittämät muodostavat yhdessä niin sanotun eliitti- ja politiikkakriittisyys-ulottuvuuden. **Kuviossa 14** on tarkasteltu väestöryhmittäin suomalaisten sijoittumista eliitti- ja politiikkakriittisyys-ulottuvuudella. Kuvion 14 lukemat ovat kuvion 13 väittämistä laskettuja keskiarvoja asteikolla 1–5 (1=hyvin vähän eliitti- ja politiikkakriittiset, 5=erittäin eliitti- ja politiikkakriittiset).

Kuvio 14. Eliitti- ja poliittikkakriittisyys -ulottuvuus väestöryhmittäin

SELITE: Keskiarvomuuttuja laskettiin liitetaulukon 1 pohjalta, 1. faktorille voimakkaimmin latautuneista väittämistä, jotka saivat arvoja välillä 1–5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Yllä olevassa kuviossa vastaaja on sitä lähempänä arvoa "kriittisyys", mitä useammin hän on samaa mieltä väittämien "Perinteinen media tuottaa mielestäni yksipuolista tietoa", "Monet tutkijat ajavat julkisuudessa omia arvolutautuneita päämääriään", "Kulttuurin tukeminen verovaroin hyödyttää enemmän eliittiä kuin tavallisia kansalaisia", "Politiikassa saadaan harvoin mitään hyvää aikaan" kanssa. Tilastollisesti merkitsevät erot ryhmien välillä on mitattu Bonferronin testillä yksisuuntaisessa varianssianalyyysissä.

Ikä, sukupuoli tai asuinpaikka eivät vaikuta asenteisiin, mutta koulutuksella on merkitystä. Peruskoulun tai ammattikoulun käyneet ovat selvästi keskimääräistä kriittisempiä. Esimerkiksi noin 60 prosenttia ammattikoulun käyneistä arvelee, että politiikassa saadaan vain harvoin mitään hyvää aikaiseksi ja että kulttuurin tukeminen hyödyttää eliittiä tavallista kansalaista enemmän. Korkeakoulun käyneistä näin ajattelee vain noin kolmannes. Tutkijoiden julkisia esiintymisiä arvolutautuneina pitää ammattikoulun käyneistä 63 prosenttia, yliopistokoulutetuista 46 prosenttia. Mielenkiintoista kuitenkin on, että lähes puolet myös korkeasti koulutetuista arvelee tutkijoiden ajavan julkisuudessa arvolutautuneita päämääriä.

Eroja on myös ammattitaustan tai luokkataustan mukaisissa tarkasteluissa: ylemmät toimihenkilöt ja asiantuntijat eivät ole samaa mieltä ulottuvuuden väittämistä likimainkaan yhtä usein kuin työntekijät. Työväenluokkaan itsensä sijoittavat ovat kriittisempiä kuin keski- tai yläluokkaan kuuluvat.

Työväenluokkaisista enemmistö (53 %) pitää mediaa yksipuolisena – ylemmän keskiluokkaan tai yläluokkaan itsensä sijoittavista näin ajattelee noin 40 prosenttia vastaajista. Näkemys tutkijoiden ajoittaisesta poliittisuudesta ei sen sijaan erottele yhtä vahvasti. Väittämään yhtyy enemmistö sekä työväenluokan (62 %) että ylemmän keskiluokan tai yläluokan edustajista (54 %). Erot ovat pienempiä myös ammattitaustan mukaan.

Valtaosa eduskuntapuolueiden kannattajista suhtautuu eliitteihin hyvin keskimääräisesti. Kriittisimpiä ovat perussuomalaisten, sinisten ja kristillisdemokraattien kannattajat. Samankaltaisia näkemyksiä on myös eduskunnan ulkopuolisten puolueiden äänestäjien ja äänestämättömien joukossa.

Suurimmat erot puolueiden kannattajien välille syntyvät väittämästä, että politiikassa ei saada kuin harvoin mitään hyvää aikaiseksi. Hallituspuolueiden keskustan ja kokoomuksen kannattajat yhtyvät väittämään muita harvemmin (35 %). Kriittisimpiä ovat jälleen perussuomalaiset (74 %) ja siniset (61 %). Muissa puolueissa väittämään yhtyy vähemmistö, joskin kriittisyys on hieman suurempaa oppositiopuolueiden kuin hallituspuolueiden kannattajien keskuudessa.

Kulttuurin eliittikritiikkiä esittävät vähiten kokoomuksen, vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat. Mediakriittisyyttä on erityisesti perussuomalaisten kannattajissa.

Tutkijoiden poliittisiin vaikuttimiin uskotaan laajasti eri puolueissa. Ainoastaan vasemmistoliiton (47 %) ja vihreiden (39 %) kannattajista väittämään yhtyy vähemmistö, kun muissa eduskuntapuolueissa ajatukseen yhtyy poikkeuksetta vähintään kaksi kolmesta. Erittäin arvokonservatiivisissa (76 %)

on huomattavasti enemmän niitä, jotka katsovat tutkijoiden ajavan omia arvolutautuneita päämääriään, kuin arvoliberaaleimmissa (40 %). Tulosta voidaan tulkita niin, että konservatiivit kokevat tutkijoiden tuovan esille omia liberaaleja arvojaan.

Vaikka niin sanottu eliittikriittisyys on voimakkainta juuri populistisiksi miellettyjen puolueiden kannattajakunnassa ja toisaalta politiikkaan ylipäätään pettynneiden keskuudessa, osoittavat tulokset, että kriittisyyttä on verrattain laajasti myös muiden puolueiden kannattajakunnissa.

Kaksi erilaista tilannekuvaa: maaseudun keski-ikäiset miehet ja suurkaupunkien nuoret naiset

Suomen Kulttuurirahaston ja e2:n identiteettitutkimuksen ensimmäisessä raportissa vertailtiin suurten kaupunkien keskustoissa asuvien alle 35-vuotiaiden yliopistokoulutettujen naisten ja yli 50-vuotiaiden ammatillisen koulutuksen käyneiden maaseudulla asuvien miesten identiteettejä. Havaintona oli, että yhdistäviä tekijöitä on näiden ryhmien välillä enemmän kuin erottavia tekijöitä.

Seuraavaksi tarkastellaan, miten nämä kaksi ryhmää eroavat toisistaan, kun kysytään, mitkä ryhmät ovat Suomessa liian heikossa ja mitkä liian hyvässä asemassa. Lisäksi tarkastellaan, millä tavoin nämä kaksi ryhmää suhtautuvat edeltävissä luvuissa esiteltyihin temaattisiin kokonaisuuksiin eli kansallistunteeseen, työelämän kysymyksiin, kaupungistumiseen sekä eliitteihin. Näin saadaan vastauksia siihen, miten etäällä julkisessa keskustelussa usein esiintyvät ”kuplat” ovat toisistaan.

Käsitykset siitä, keiden asema on heikoin, ovat **kuvion 15** perusteella yhteneväisiä. Sekä kaupunkien nuorilla naisilla että maaseudun keski-ikäisillä miehillä on sama käsitys siitä, ketkä ovat heikoimmassa asemassa Suomessa. Molempien ryhmien mielestä vanhuksien, pienituloisten, pätkätyöläisten ja työttömien asemassa on parantamista. Molemmat ryhmät näkevät myös maanviljelijöiden aseman melko heikkona ja työntekijöiden asemassakin nähdään parantamisen varaa. Kaupunki–maaseutu-jako tuo tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välille, mutta kokonaiskuva on silti sama. Sekä kaupunkien nuoret naiset että maaseudun keski-ikäiset miehet katsovat maaseudulla asuvien olevan jokseenkin heikossa asemassa ja kaupunkilaisten paremmassa asemassa.

Vastaajaryhmien erilaiset arvo-orientaatiot näkyvät kuitenkin monin paikoin. Suurkaupunkien keskustoissa asuvien alle 35-vuotiaiden yliopistokoulutettujen naisten liberaalisfeministinen orientaatio näkyy siinä, että he asettavat miehet kaikista ryhmistä toiseksi useimmin liian hyvään asemaan. Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten, turvapaikanhakijoiden, seksuaalivähemmistöjen, taiteilijoiden ja tutkijoiden asemaa nuoret kaupunkilaisnaiset pitävät keskimääräistä heikompana.

Mielenkiintoinen lisäero ryhmien välillä liittyykin väittämiin taiteista ja tutkijoista. Suurten kaupunkien naisista kaksi kolmasosaa ajattelee taiteilla olevan suuri merkitys elämässä, kun maaseudun miehistä osuus on 40 prosenttia. Kaikista suomalaisista taiteita pitää merkityksellisenä 55 prosenttia.

Maaseudun miehistä 75 prosenttia on sitä mieltä, että monet tutkijat ajavat julkisuudessa omia arvolutatuneita päämääriään. Suurten kaupunkien naisista 42 prosenttia on samaa mieltä väittämästä. Kaikista suomalaisista näin ajattelee 57 prosenttia.

Yli 50-vuotiaiden ammatillisen koulutuksen käyneiden, maaseudulla asuvien miesten konservatiivinen orientaatio puolestaan näkyy siinä, että he kokevat Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten, turvapaikanhakijoiden, seksuaalivähemmistöjen, taiteilijoiden ja tutkijoiden aseman paremmaksi kuin suomalaiset keskimäärin.

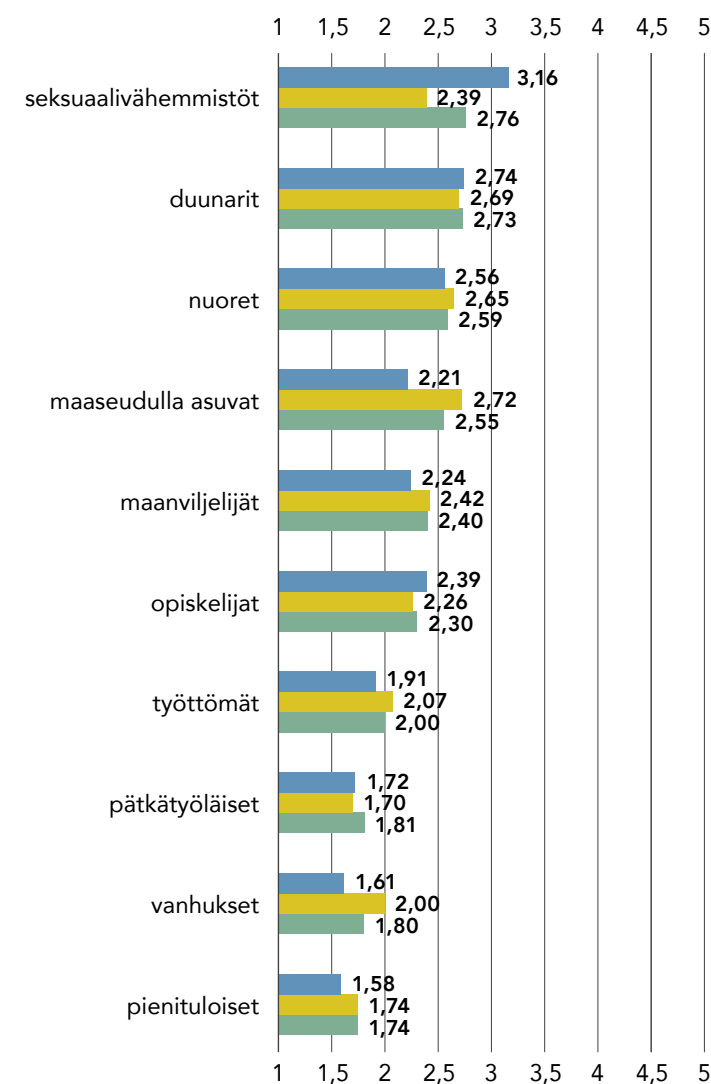
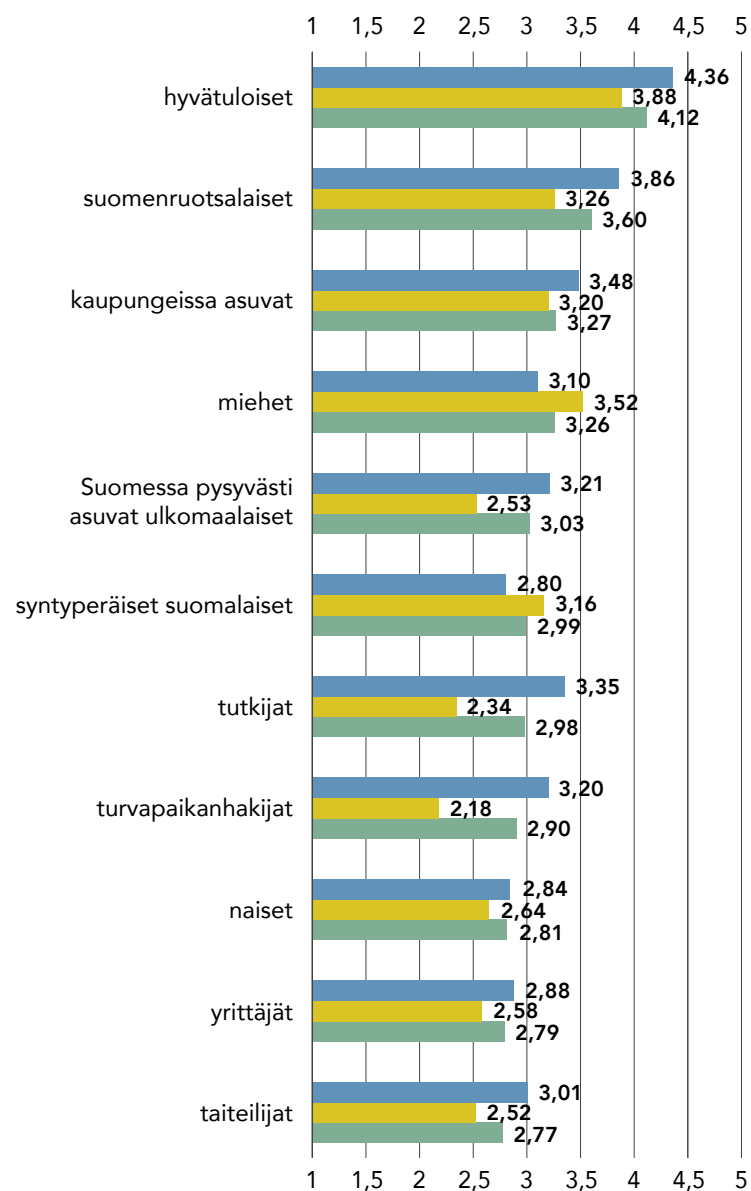
Tulokset osoittavat, että käsitykset eri työmarkkina-asemassa olevien tai erilaisessa ympäristössä asuvien tilanteesta ovat melko yhteneväiset. Sen sijaan sosiokulttuurinen ulottuvuus jakaa enemmän. Sosiokulttuuristen eroavaisuuksien painottuminen on yleiseurooppalainen ilmiö, jonka suhteen suomalaiset eivät ole poikkeus.⁵²

Edellä tarkastellut ryhmät eroavat toisistaan merkittävästi myös asenneulottuvuuksissa (**kuvio 16**). Yli 50-vuotiaat ammatillisen koulutuksen käyneet, maaseudun haja-asutusalueella asuvat miehet ovat selkeästi eliittivastaisempia ja selkeästi vähemmän kaupunkikeskeisempiä kuin alle 35-vuotiaat suurten kaupunkien keskustoissa asuvat yliopistokoulutetut naiset.

Lisäksi maaseudun miehet ovat hieman kaupunkilaisnaisia tiukemmin kiinni työelämän palkka- ja etukeskeisyydessä, ja he vaalivat enemmän kansallishenkeä. Näillä ulottuvuuksilla erot ovat vähäiset ja maaseudun miehet muistuttavat niissä keskimääräistä kansalaista.

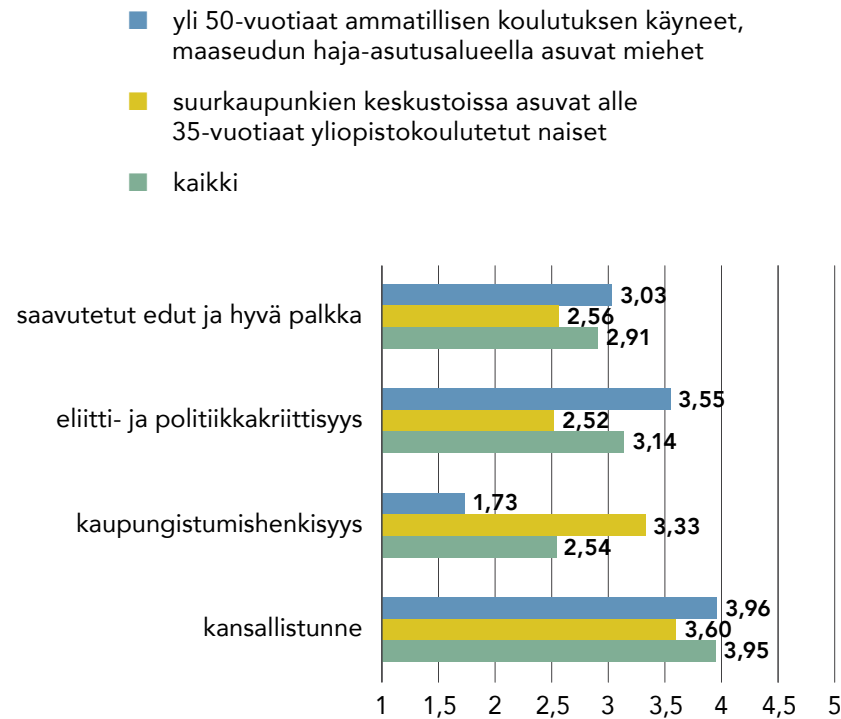
Kuvio 15. Arviot eri väestöryhmien asemasta
(keskiarvot, 1=liian huonossa asemassa, 5=liian hyvässä asemassa)

■ yli 50-vuotiaat ammatillisen koulutuksen käyneet, maaseudun haja-asutusalueella asuvat miehet ■ suurkaupunkien keskustoissa asuvat alle 35-vuotiaat yliopistokoulutetut naiset ■ kaikki

SELITE: Ryhmien järjestys pohjautuu koko vastaajajoukon käsityksiin. Ylimpänä ovat ne, joiden katsotaan olevan useimmin liian hyvässä ja alimpana ne, joiden katsotaan olevan useimmin liian huonossa asemassa.

Kuvio 16. Suurten kaupunkien keskustoissa asuvien alle 35-vuotiaiden yliopistokoulutettujen naisten ja yli 50-vuotiaiden ammatillisen koulutuksen käyneiden, maaseudun haja-asutusalueella asuvien miesten sijainti arvo- ja asenneulottuvuuksilla (keskiarvot asteikolla 1-5)

Lopuksi: Mikä suomalaisia yhdistää, mikä erottaa?

Kansallistunne yhdistää

Viime vuosien poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu on ollut ajoittain repivää. Poliitikassa päätösten tekeminen on osoittautunut vaikeaksi, ja sosiaalisen median foorumeilla kansalaiset purkavat turhautumisiaan. Tutkimushankkeen ensimmäinen raportti *Sittenkin samanlaisia?* osoitti kuitenkin, että identiteettien tasolla suomalaiset ovat yllättävän samanlaisia. Suomalaisuus, perhe ja lähipiiri, työ ja koulutus sekä erilaiset alueelliset identiteetit yhdistävät suomalaisia.

Yhteiskunnallisilta asenteiltaan suomalaiset eivät ole yhtä samankaltaisia kuin identiteeteiltään, mutta paljon on myös yhdistäviä tekijöitä. Vaikka Suomi on kansainvälistynyt ja selvä enemmistö identifioituu voimakkaasti esimerkiksi eurooppalaisuuteen ja pohjoismaalaisuuteen, oman kotimaan merkitys on suuri.

Suomalaisia yhdistävistä tekijöistä kysyttäessä vastaajilla on kuitenkin erilaisia näkemyksiä ja painotuksia. Monille tulee mieleen itsenäisyys ja isänmaa, toiset korostavat yhteistä kieltä ja kulttuuria, perinteitä ja jaettua historiaa. Toisille tulee ensimmäisenä mieleen kansalaisia yhdistävät luonteenpiirteet, kuten sisukkuus ja ahkeruus. Osa ajattelee yhteistä arvopohjaa ja yhteiskunnallisia hyveitä, jotka linkittyvät sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja hyvinvointivaltioperinteeseen. Nämä määritelmät eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan kertovat painotuseroista.

Kansallistunne ja maanpuolustushenki saavat suomalaisten vankkumattoman tuen. Niihin suhtautuu myönteisesti 80 prosenttia suomalaisista. Huomionarvoista on myös se, että kansallistunnetta pidetään myönteisenä asiana kaikissa kansalaisryhmissä. Nekin suomalaiset, jotka identifioituvat voimakkaasti eurooppalaisuuteen ja kokevat olevansa maailmankansalaisia, suhtautuvat kansallistunteeseen myönteisesti.

Yllättävän paljon yhteisiä näkemyksiä liittyy myös kaupungistumiskehitykseen. Vaikka vastakkainasettelu maaseudun ja kaupunkien välillä on saanut viime aikoina runsaasti näkyvyyttä, kansalaisten asenteissa maaseutu ja kaupunki eivät asetu vastakkain. Enemmistö suomalaisista ei halua julkisen

vallan vauhdittavan kaupungistumista ja valtaosa viihtyy paremmin luonnon helmassa kuin kaupunkien vilinässä. Erittäin tai jokseenkin kaupunkikeskeisiksi voidaan luokitella joka neljäs suomalainen.

Eriarvoistuminen huolettaa

Polttavimmat yhteiskunnalliset ongelmat liittyvät suomalaisten mielestä eri-arvoistumiseen. Lähes 40 prosenttia vastaajista nimeää spontaanisti siihen liittyvät teemat suomalaisia eniten jakavaksi asiaksi. Mitään muuta aihetta ei mainita yhtä usein. Tulos on odotettu, sillä sosiaalinen oikeudenmukaisuus on tärkeä arvo melkein kaikille suomalaisille (94 %).

Kaikkein heikoimmassa asemassa ovat suomalaisten mielestä pienituloiset ja vanhukset. Huolta kannetaan myös työttömien ja pätkätyöntekijöiden tilanteesta. Hieman yllättäen pätkätyöläisten asemaa pidetään jopa heikompana kuin työttömien. Parantamisen varaa olisi suomalaisten mielestä myös nuorten, opiskelijoiden ja maanviljelijöiden asemassa.

Vaikka tiettyjen ihmisryhmien vaikea tilanne tunnistetaan laajasti, monien mielestä menestys elämässä on kuitenkin viime kädessä itsestä kiinni. Erityisesti kuntoon ja terveyteen liittyvissä kysymyksissä yksilöiden pitäisi ottaa enemmän omaa vastuuta. Vaikka suomalaiset siis kantavat heikompi-osaisista huolta, myös yksilöiden omaa vastuuta peräänkuulutetaan.

Maahanmuutto jakaa

Eriarvoistumisen ohella suomalaisia ajaa eri leireihin myös maahanmuutto. Sen nimesi suomalaisia erityisesti jakavaksi teemaksi reilu neljännes. Lisäksi reilu 10 prosenttia suomalaisista korosti erikseen suvaitsevaisuuteen ja suvaitsemattomuuteen liittyviä erimielisyyksiä, rasismia ja vihapuhetta. Maahanmuutosta suomalaisten tuntuu olevan vaikeaa löytää yksimielisyyttä.

Erityisen hyvin asenne-erot näkyvät suhtautumisessa turvapaikanhakijoihin. Suomalaisista 43 prosenttia arvioi, että turvapaikanhakijoilla menee liian huonosti, 32 prosentin mielestä heillä menee liian hyvin. Lisäksi vajaa viidennes kokee, että nimenomaan syntyperäisillä suomalaisilla menee tällä hetkellä liian huonosti. Selvän enemmistön (63 %) mielestä suomalaisuus ei ole kiinni ihmisen etnisestä taustasta. Toista mieltä on kolmannes.

Jakolinjat ovat sekä puoluetaustan että arvo-orientaation mukaisesti odotettuja. Maahanmuuttoon erityisen kriittisesti suhtautuvat perussuomalaisten kannattajat ja arvokonservatiivit, turvapaikanhakijoiden hädänalaista asemaa painottavat keskimääräistä enemmän vihervasemmiston kannattajat ja arvoliberaalit.

Koska maahanmuuttoon liittyvät kysymykset kiinnittyvät niin voimakkaasti kansalaisten arvo-orientaatioon, ei yhteisen kosketuspinnan löytyminen tule todennäköisesti olemaan helppoa jatkossakaan.

Mediaa ja tutkijoita epäillään

Suomalaisten keskuudessa on suhteellisen paljon tyytymättömyyttä myös politiikkaan, mediaan ja tutkijoihin. Erityisesti arvokonservatiivit kokevat median ja tutkijoiden olevan asenteellisia ja kulttuurin eliittivetoista, mutta tätä asennetta on myös arvoliberaaleissa.

Painotuserot heijastelevat kenties sitä, että tutkijoissa sekä toimittajissa on korkeasti koulutettuja, ja korkea koulutus on yhteydessä liberaaliin arvo-maailmaan. Kenties arvokonservatiivit kokevat, että tämä näkyy tutkijoiden ja toimittajien työssä.

Toisaalta asenteiden taustalla voi olla myös laajempi kansainvälinen kehitys. Asiantuntijoiden, median ja poliittisen eliitin toimintaa arvostellaan yhä avoimemmin ja erityisesti sosiaalinen media on tehnyt kritiikistä yhä näkyvämpää. Sosiaalisessa mediassa eliittikriittisillä näkemyksillä on aikaisempaa hedelmällisempi alusta.

Onko erimielisyys ongelma?

Siinä missä suomalaisten identiteeteissä oli havaittavissa runsaasti samankaltaisuutta, arvojen ja asenteiden tasolla löytyy selkeitä eroja. Mielipide-erot eivät kuitenkaan ole yllättäviä. Muun muassa maahanmuutto ja työelämäkysymykset jakavat kansalaisia.

Oleellinen kysymys liittyy siihen, ovatko ristiriidat nyt jotenkin poikkeuksellisen repiviä. Julkinen keskustelu voi luoda tällaisen kuvan, mutta kuten suomalaisten identiteettejä kartoittaneessa raporttisarjamme ensimmäisessä osassa havaittiin, suomalaiset ovat pohjimmiltaan melko samanlaisia. Sama pohjavire on havaittavissa myös tässä raportissa.

Eroavuudet arvoissa ja asenteissa kuuluvat terveeseen demokratiaan, eivätkä vastakkainasettelut ole ongelma niin kauan kuin asioista pystytään sopimaan yhdessä. Ristiriidoista huolimatta selvällä enemmistöllä suomalaisista on edelleen halua keskustella yhteiskunnallisista asioista myös eri tavoin ajattelevien ihmisten kanssa.⁵³ Keskusteluyhteys on siis edelleen auki.

Yhteiskunnan vahvuutena voidaan pitää myös sitä, että kansalaisten perustavanlaatuinen arvopohja on varsin yhtenäinen. Tasa-arvo ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat tärkeitä lähes kaikille. Kenties suuremmat ristiriidat liittyvät siihen, miten näitä arvoja parhaiten toteutetaan ja toimeenpannaan.

LOPPUVIITEET

- 1 Pitkänen & Westinen 2018.
- 2 mt.
- 3 Nykyisin on varsin tyypillistä hankkia aineistoja yhdistämällä eri menetelmiä. Esimerkiksi European Values Study -arvotutkimuksessa kenttä- ja Internet-haastatteluja on vastaavassa suhteessa kuin tässä tutkimuksessa.
- 4 Tutkimuksessa vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin, mitkä asiat erityisesti yhdistävät suomalaisia. Vastauksia annettiin yhteensä 5481. Osana analyysiä vastaukset koodattiin niissä toistuneiden teemojen mukaisesti 15 pääkategoriaan. Analyysissä ei ole mukana aiheita, jotka saivat vain satunnaisia mainintoja.
- 5 Ks. Anttila 2007, 39.
- 6 mt.
- 7 mt.
- 8 mt.
- 9 Roth & Pasanen 2017.
- 10 ks. Helkama 2015
- 11 Tutkimuksessa vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin, mitkä asiat erityisesti erottavat suomalaisia. Vastauksia annettiin yhteensä 5355. Osana analyysiä vastaukset koodattiin niissä toistuneiden teemojen mukaisesti 15 pääkategoriaan. Analyysissä ei ole mukana aiheita, jotka saivat vain satunnaisia mainintoja.
- 12 Kekki & Mankkinen 2016.
- 13 Putnam 2015; Stglitz 2012.
- 14 ks. Westinen 2015; Westinen ym. 2016; Pitkänen & Westinen 2016.
- 15 Westinen 2015.
- 16 ks. myös Meinander 2006.
- 17 Pitkänen & Westinen 2018.
- 18 Grönlund & Westinen 2012.
- 19 Apunen, Haavisto, Hopia & Toivonen 2016, 37.
- 20 Kortteinen 1992.
- 21 Maunu 2014, 28.
- 22 Pitkänen & Westinen 2016.
- 23 Westinen 2016.
- 24 Taloustutkimus 2010.
- 25 Myllyniemi 2017, 29.
- 26 Väite ”Voisin tehdä töitä myös alhaisella palkalla, jos työn sisältö on inspiroiva ja mielenkiintoinen” on käännetty toiseen suuntaan keskiarvomuuttujaa varten.
- 27 Paloheimo 2005, Paloheimo 2008, Grönlund & Westinen 2012, Westinen 2015.
- 28 Uusitalo 2003; Moisio 2006, 2012.
- 29 ks. Paloheimo & Sundberg 2005; Westinen 2012, Westinen 2016.
- 30 Westinen 2015.
- 31 Paloheimo 2008, Grönlund & Westinen 2012.
- 32 Kunnallissalan kehittämissäätiö 2017.
- 33 Arter 2001; Knutsen 2004.
- 34 hyvin vähän kaupunkikeskeiset keskiarvo 1.00-1.99 asteikolla 1-5, ei kovin kaupunkikeskeiset (2.00-2.99), neutraalit (3.00), jokseenkin kaupunkikeskeiset (3.01-4.00) ja erittäin kaupunkikeskeiset (4.01-5.00)
- 35 Suomen Virallinen Tilasto 2016.
- 36 ks. Westinen ym. 2016; Pitkänen & Westinen 2018.
- 37 Pitkänen & Westinen 2018.
- 38 Internetpaneelissa kerätyssä aineistossa erityisesti turvapaikanhakijoiden, seksuaalivähemmistöjen ja suomenruotsalaisten asema nähdään käyntihaastatteluita useammin liian hyvänä (liitetaulukot 2&3). Ero ei selity sillä, että internetpaneelissa olisi enemmän arvokonservatiivisia vastaajia kuin käyntihaastattelussa. Tulos on mahdollisesti kytköksissä siihen, että sosiokulttuurisesti kovia asenteita on helpompi ilmaista Internet-kyselyssä kuin käyntihaastattelussa.
- 39 Pitkänen & Westinen 2017.
- 40 Rantala & Veijola 2018.
- 41 mt.
- 42 Westinen 2015.
- 43 Vaikka populismin määrittelemineen on osoittautunut tutkijoillekin vaikeaksi, lähes kaikki ovat samaa mieltä siitä, että populismin ytimessä on ajatus kansan ja eliitin vastakkainasettelusta ja sen korostamisesta. Taggart 2000; Rydgren 2005; Mudde 2007
- 44 ks. Ruostetsaari 2014.
- 45 Stanyer, Salgado & Strömbäck 2017, 360; Ruostetsaari 2013.
- 46 Pitkänen 2016.
- 47 Pitkänen & Niemi 2016; Albæk & al. 2003; Kyvik 2005; Kreimer & al. 2011; Peters & al. 2012; Peters 2013.
- 48 Saarinen ym. 2018.
- 49 Kiljunen 2016, 36.
- 50 Grönlund & Kestilä-Kekkonen 2015.
- 51 Suomen Kulttuurirahasto 2013, 26.
- 52 ks. Kriesi ym. 2006; Hooghe & Marks 2009; van der Brug & van Spanje 2009.
- 53 Kysymyspatterissa kysyttiin suomalaisten näkemystä seuraavaan väittämään: ”Minua ahdistaa puhua yhteiskunnallisista asioista sellaisten ihmisten kanssa, joiden mielipiteet poikkeavat vahvasti omistani”. Vastausjakauma oli seuraava: Täysin samaa mieltä 5,4 %, jokseenkin samaa mieltä 25,9 %, Jokseenkin eri mieltä 39,2 %, täysin eri mieltä 25,3 %, en osaa sanoa 4,2 %.

LÄHTEET

- Albæk, Erik & Christiansen, Peter M. & Togeby, Lise (2003), Experts in the mass media: Researchers as sources in Danish daily newspapers, 1961–2001. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 80 (2003): 4, 937–948.
- Anttila, Jorma (2007), Kansallinen identiteetti ja suomalaisiksi samastuminen. *Sosiaalipsykologisia tutkimuksia* 14. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.
- Apunen, Matti; Haavisto, Ilkka; Hopia, Henna & Toivonen Sarianna (2016), *Sovinnon eväät. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2016*. EVA raportti 1/2016.
- Arter, David (2001), The Finnish Centre Party: A Case of Successful Transformation? Teoksessa Arter, David (toim.) *From farmyard to city square? The electoral adaptation of the Nordic agrarian parties*. Aldershot: Ashgate, 59–95.
- Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi (2012), Puoluevalinta. Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*, 156–188. Helsinki: oikeusministeriö.
- Hooghe, Lisbet & Marks, Gary (2009), “A postfunctionalist theory of European integration: from permissive consensus to constraining dissensus”. *British Journal of Political Science*, 39:1, 1–23
- Kekki, Tuula & Mankkinen, Teija (2016), *Turvassa? Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2016.
- Kiljunen, Pentti (2016), *Tiedebarometri. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen*. Tieteen tiedotus ry.
- Kortteinen, Martti (1992), *Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Hanki ja jää, Hämeenlinna.
- Knutsen, Oddbjørn (2004), *Social structure and party choice in Western Europe. A comparative longitudinal study*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kriesi, Hanspeter, Grande, Edgar, Lachat, Romain, Dolezal, Martin, Bornschier, Simon, & Frey, Timotheos (2006), “Globalization and the transformation of the national political space: six European countries compared”. *European Journal of Political Research*, 45:6, 921–956.
- Kunnallisalan kehittämissäätiö, Suomalainen haluaa asua pientalossa lähellä kaupunkia – tiivis, kaupunkimainen rakentaminen torjuttuun. <https://bit.ly/2L8JwIY>

- Kreimer, Pablo & Luciano Levin & Pablo Jensen (2011), Popularization by Argentine researchers: the activities and motivations of CONICET scientists. *Public Understanding of Science* 20: 1, 37–47.
- Kyvik, Svein (2005), Popular science publishing and contributions to public discourse among university faculty. *Science communication* 26: 3, 288–311.
- Maunu, Antti (2014), *Kuinka terveyttä tehdään? Sosioekonomiset terveyserot ja ammatilliset oppilaitokset niiden kaventajina*. EHYT Katsauksia 1/2014.
- Meinander, Henrik (2006), Svenska Folkpartiet och Finland. Teoksessa Sandberg, Siv (toim.), *Svenska folkpartiet genom 100 år: 1906–2006*. Helsinki: Schlidt, 9–35.
- Moisio, Antti (2006), “Kuntakoko ei ratkaise tehokkuutta”, teoksessa Hirvikorpi, Helinä (toim.), *Paras tuoreeltaan tulkittuna*. Kunnallisalan kehittämissäätiö KAKS, 131–144.
- Moisio, Sami (2012), *Valtio, alue, politiikka. Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään*. Poliitiikan tutkimuksen laitos. Tampere: Vastapaino.
- Mudde, Cas (2007), *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Myllyniemi, Sami (2017), *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja.
- Paloheimo, Heikki (2005), “Puoluevalinnan tilannetekijät”, teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 202–228.
- Paloheimo, Heikki (2008), ”Ideologiat ja ristiriitaisuudet”, teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60.
- Paloheimo, Heikki – Jan Sundberg (2005), “Puoluevalinnan perusteet”, teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 169–201
- Peters, Hans Peter (2013), Gap between science and media revisited: Scientists as public communicators. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 110: 3, 14102–14109.

Peters, Hans Peter & Spangenberg, Alben & Lo YinYueh (2012), Variations of scientist-journalist interactions across academic fields: Results of a survey of 1600 German researchers from the humanities, social sciences and hard sciences. S. 257–263. Teoksessa Bucchi Massimiano & Trench, Brian (toim.): *Quality, Honesty and Beauty in Science and Technology Communication*. PCST 2012 Book of Papers. Observa Science in Society: Vincenza.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018), *Sittenkin samanlaisia? Tutkimus suomalaisten identiteeteistä?* Helsinki: Suomen kulttuurirahasto.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2017), *Puhut sie ruotsia? Tutkimus suomenkielisten asenteista ruotsin kieleen ja ruotsinkielisiin*. Helsinki: e2.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016a), *Kenen mitta on täysi? Tutkimus yhteiskunnallisesta ilmapiiristä Suomessa*. Helsinki: e2.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016b), Suomalaiset haluavat helpottaa maanviljelijöiden ahdinkoa. *Maaseudun tulevaisuus*

Pitkänen, Ville (2016), Vihreät tyytyväisiä mediaan, perussuomalaiset pettyneitä. *Uusi Suomi* 16.6.2016. <https://bit.ly/2k5NbVm>

Pitkänen, Ville & Niemi, Mari K. (2016) Hallitsematon ja houkutteleva media. Yhteiskuntatieteilijöiden näkemyksiä julkisesta asiantuntijuudesta. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016):1

Putnam, Robert E. (2015), *Our kids: The American dream in crisis*. New York, NY: Simon & Schuster.

Rantala & Veijola (2018), Nuorten näkemykset turvapaikanhakijoita koskevaan mediakeskusteluun. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83:2.

Ruostetsaari, Ilkka (2013), Eliitti ja kansa – kaksi eri maailmaa? Päättäjien ja kansalaisten asenne-erot vuosina 1991–2011. *Yhteiskuntapolitiikka* 78:3, 245–158.

Ruostetsaari, Ilkka (2014), *Vallan sisäpiirissä*. Vastapaino.

Rydgren, Jens (2005), *Från skattemissnöje till etnisk nationalism: högerpopulism och parlamentarisk högerextremism i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Saarinen, Arttu, Koivula, Aki ja Keipi, Teo (2018), Eri puolueiden kannattajien suhtautuminen tieteeseen ja tutkimukseen. *Tiedepolitiikka* 1, 18–31.

Stanyer, James & Salgado, Susana & Strömbäck, Jesper (2017), Populist actors as communicators or political actors as populist communicators: Cross national findings and perspectives. In Toril Aalberg & Frank Esser & Carsten Reinemann & Jesper Strömbäck & Claes de Vreese (toim.) *Populist Political Communication in Europe*. New York: Routledge, 353–364.

Stiglitz, Joseph E. (2012), *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. New York: W.W. Norton & Company.

Suomen Kulttuurirahasto (2013), Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013. <https://bit.ly/2LeamsK>

SVT, *Suomen Virallinen Tilasto. Väestörakenne, Väestö asuinpaikan kaupunki-maaseutu-luokituksen sekä sukupuolen ja iän mukaan 2000–2016*.

Taggart, Paul (2000), *Populism*. Buckingham: Open University Press.

Taloustutkimus (2010), *Vappututkimus 2010*. Suomalaisen Työn Liitto – Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK. <https://bit.ly/2IQMJX>

van der Brug, Wouter & van Spanje, Joost (2009), "Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension". *European Journal of Political Research*, 48:3, 309–334.

Westinen, Jussi (2015), *Cleavages in Contemporary Finland. A Study on Party-Voter Ties*. Väitöskirja. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Westinen, Jussi (2016), "Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla", teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen*. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Helsinki: oikeusministeriö, 249–272.

Aineistot

Grönlund, Kimmo & Kestilä-Kekkonen, Elina (2015), *Eduskuntavaalitutkimus 2015*. FSD 3067. [sähköinen tietoaaineisto]. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2016-06-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <https://bit.ly/2Lmk4JJ>.

LIITE 1. KYSELYTUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Internetpaneeli

Internetpaneelitutkimuksen tiedonkeruu toteutetaan siten, että ensin paneelista poimitaan käytettävissä olevien taustatietojen perusteella tutkimukseen sopiva kohderyhmä, minkä jälkeen valitulle kohderyhmälle lähetetään tutkimuskutsut sähköpostitse. Tutkimukseen suostuvat osallistuvat tutkimukseen Internetin välityksellä, käyttäjätunnuksin ja salasanojin suojatussa CAWI-ympäristössä (Computer Aided Web Interview). Tutkimusvastaukset tallentuvat suoraan Taloustutkimuksen palvelimelle, josta ne ovat edelleen analysoitavissa.

Taloustutkimuksen internetpaneeli on perustettu vuonna 1997. Se on yksinkertaisesti Suomessa toiminut valtakunnallinen internetpaneeli. Kyseessä on paneeli, johon tutkijat valitsevat vastaajat samalla tavoin kiintiöpoiminnalla kuin esimerkiksi valtakunnallisissa puhelin- ja käyntihaastattelututkimuksissa.

Tutkimuksen kohdejoukkona on Suomen 15–79-vuotias väestö. Otos on muodostettu Taloustutkimuksen internetpaneelin jäsenten keskuudesta siten, että se vastaa Suomen aikuisväestöä iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan. Internetpaneelin rekrytointi tapahtuu kokonaisuudessaan Taloustutkimuksen valtakunnallisesti edustavien tutkimusten yhteydessä tai erillisen väestörekisterikeskuksen satunnaisotokseen perustuvan rekrytointiprosessin kautta, mikä takaa tutkimusten edustavuuden, luotettavuuden ja korkean vastausprosentin. Internetpaneelissa on tällä hetkellä yli 50 000 jäsentä.

Tutkimuksen virhemarginaali on noin ± 1 prosenttiyksikköä 95 prosentin luottamustasolla. Se tarkoittaa, että jos tehdään sata erillistä tutkimusta, niistä 95 tuottaa tuloksen, joka on kyseisen virhemarginaalin sisällä. Virhemarginaali kertoo siitä, millaisia riskejä otantasattuma aiheuttaa tulosten yleistettävyydelle – otokseen saattaa valikoitua liian suuri tai pieni osuus tietyllä tavalla ajattelevia ihmisiä. Tällaisten vääristymien mahdollisuutta pyritään välttämään poimimalla vastaajat kiintiöiden mukaan ja satunnaisesti: kenellä tahansa kohdejoukkoon kuuluvalla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi vastaajien joukkoon.

Lähde: Taloustutkimus Oy

Käyntihaastattelut

Otannon perusteena on lähtöosoitejärjestelmä eli vastaajat etsitään ovelta ovelle -periaatteella. Yhdestä lähtöosoitteesta edeten tehdään viisi haastattelua. Lähtöosoitteen valinta perustuu satunnaisuuteen ko. aluekiintiön

sisällä, eli kaikilla perusjoukkoon kuuluvilla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi otokseen.

Tutkimus on tehty henkilökohtaisina haastatteluina, jossa kohderyhmänä on Suomen 18–79-vuotias väestö Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tiedonkeruu tapahtuu kannettavilla tietokoneilla pääsääntöisesti vastaajien kodeissa. Haastatteluista osa tehtiin halleissa (kauppakeskuksissa) pääkaupunkiseudulla.

Otos muodostettiin kiintiöpoiminnalla, jossa kiintiöinä olivat kohderyhmän valtakunnallinen ikä-, sukupuoli- ja aluejakauma. Otos on painotettu kohderyhmää vastaavaksi. Painotetut N-luvut vastaavat Suomen 18–79-vuotiaista väestöstä tuhansina (SVT 31.12.2017).

Haastattelut tehtiin 5.10.2017–11.1.2018. Tätä tutkimusta varten haastattelijoille annettiin kirjalliset työohjeet.

Haastattelijoiden työtä valvottiin haastattelijakohtaisilla taulukoinneilla sekä vastaajille puhelimitse tehdyillä pistokokeilla.

Tutkimuksen kokonaistulosten virhemarginaali on noin ± 3 prosenttiyksikköä 95 prosentin luottamustasolla. Se tarkoittaa, että jos tehdään sata erillistä tutkimusta, niistä 95 tuottaa tuloksen, joka on kyseisen virhemarginaalin sisällä. Virhemarginaali kertoo siitä, millaisia riskejä otantasattuma aiheuttaa tulosten yleistettävyydelle – otokseen saattaa valikoitua liian suuri tai pieni osuus tietyllä tavalla ajattelevia ihmisiä. Tällaisten vääristymien mahdollisuutta pyritään välttämään poimimalla vastaajat kiintiöiden mukaan ja satunnaisesti: kenellä tahansa kohdejoukkoon kuuluvalla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi vastaajien joukkoon.

Lähde: Taloustutkimus Oy

LIITE 2: TUTKIMUKSEN KYSELYLOMAKE

1. Identiteetillä tarkoitetaan siis yksilön tai ryhmän käsitystä itsestään, ikään kuin omakuvaa. Kuinka tärkeitä koet seuraavien asioiden olevan identiteettisi kannalta?

Erittäin tärkeä

Jokseenkin tärkeä

Ei kovin tärkeä

Ei lainkaan tärkeä

En osaa sanoa

Kunta, jossa vietin suurimman osan lapsuuttani/nuoruuttani

Maakunta, jossa vietin suurimman osan lapsuuttani/nuoruuttani

Kylä, kaupunginosa, taajama tai lähiö, jossa asun nykyisin

Nykyinen asuinkunta tai -kaupunki

Nykyinen asuinmaakunta

Suvun kotiseutu

Vapaa-ajanviettopaikkakunta

"Heimo" (esim. karjalaiset tai hämäläiset)

Suomalaisuus

Pohjoismaalaisuus

Eurooppalaisuus

Maailmankansalaisuus

2a. Mihin ryhmään koet ensisijaisesti kuuluvasi? (VALITSE YKSI)

Varsinaissuomalaiset

Uusmaalaiset

Stadilaiset

Hämäläiset

Karjalaiset

Savolaiset

Eteläpohjalaiset

Keski- tai pohjoispohjalaiset

Lappilaiset

Jokin muu, mikä? (AVOIN)

En koe kuuluvani mihinkään tällaiseen ryhmään

En osaa sanoa

2b. Koetko kuuluvasi edellisen lisäksi johonkin tai joihinkin muihin ryhmiin? Jos koet kuuluvasi vain yhteen ryhmään, valitse vaihtoehto "kuulun vain yhteen ryhmään".

(VOIT VALITA YHDEN TAI USEAMMAN)

Varsinaissuomalaiset

Uusmaalaiset

Stadilaiset

Hämäläiset

Karjalaiset

Savolaiset

Eteläpohjalaiset

Keski- tai pohjoispohjalaiset

Lappilaiset

Jokin muu, mikä? (AVOIN)

En koe kuuluvani mihinkään tällaiseen ryhmään

Kuulun vain yhteen ryhmään

En osaa sanoa

3. Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat oman identiteettisi kannalta?

Erittäin tärkeä

Jokseenkin tärkeä

Ei kovin tärkeä

Ei lainkaan tärkeä

En osaa sanoa

Lapsuuden/nuoruuden kasvuolosuhteet

Perhe

Suku

Ystävät

Vapaaehtois- ja kansalaistoiminta

Harrastus (vapaaehtoinen jatkokysymys: mikä?)

Koulutus

Työ

Yhteiskuntaluokka

Sukupuoli

Äidinkieli

Uskonollisuus

Sukupuolvi (esim. suurten ikäluokkien sukupolvi, X-sukupolvi, Y-sukupolvi)

Vähemmistöön kuuluminen (vapaaehtoinen jatkokysymys: mikä vähemmistö?)

Poliittinen kanta

Sosiaalinen media

Ulkonäkö

Jokin muu, mikä? (AVOIN)

4. Millaisessa asuinympäristössä vietit pääosan lapsuuttasi/nuoruuttasi?

Suuren kaupungin keskustassa (suuri kaupunki=yli 100 000 asukasta)

Suuren kaupungin esikaupunkialueella/lähiössä

Pienen tai keskisuuren kaupungin keskustassa (pieni tai keskisuuri kaupunki=alle 100 000 asukasta)

Pienen tai keskisuuren kaupungin esikaupunkialueella/lähiössä

Kuntataajamassa tai kirkonkylässä

Maaseudun haja-asutusalueella

Jokin muu/ei mikään yllä olevista

5. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten lapsuudenperhettäsi?

Työläisperhe

Alemman keskiluokan perhe

Keskiluokkainen perhe

Ylemmän keskiluokan perhe

Yläluokkainen perhe

Maanviljelijäperhe

Yrittäjäperhe

Jokin muu/ei mikään yllä olevista

En osaa sanoa

6. Ketkä ovat mielestäsi Suomessa nykyisin liian heikossa asemassa ja ketkä ovat liian hyvässä asemassa?

(asteikolla 1–5, jossa 1=liian heikossa asemassa, 3=keskikohta [ei liian heikossa eikä hyvässä asemassa], 5=liian hyvässä asemassa)

Nuoret

Vanhukset

Miehet

Naiset

Työntekijät/"duunarit"

Maanviljelijät

Yrittäjät

Pienituloiset

Hyvätuloiset

Työttömät

Pätkätyöläiset

Opiskelijat

Tutkijat

Taiteilijat

Syntyperäiset suomalaiset

Suomessa pysyvästi asuvat ulkomaalaiset

Turvapaikanhakijat

Maaseudulla asuvat

Suomenruotsalaiset

Seksuaalivähemmistöt

Jokin muu ryhmä, mikä? (AVOIN)

7. Kun vertaat nykyhetkeä menneeseen, mihin kohtaan sijoittaisit itsesi seuraavalla janalla asteikolla 0–10?

0= Minunkaltaisillani ihmisillä menee nykyisin aikaisempaa huonommin

5= Minunkaltaisillani ihmisillä menee nykyisin samalla tavalla kuin ennenkin

10= Minunkaltaisillani ihmisillä menee nykyisin aikaisempaa paremmin

8. Kun pohdit tulevaa verrattuna nykyhetkeen, mihin kohtaan sijoittaisit itsesi seuraavalla janalla asteikolla 0–10?

0= Minunkaltaisillani ihmisillä menee tulevaisuudessa nykyistä huonommin

5= Minunkaltaisillani ihmisillä menee tulevaisuudessa samalla tavalla kuin nykyisinkin

10= Minunkaltaisillani ihmisillä menee tulevaisuudessa nykyistä paremmin

9a. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä

Täysin eri mieltä

En osaa sanoa

Politiikassa saadaan harvoin mitään hyvää aikaan

Viihdyn paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä kuin luonnon läheisyydessä

Alkoholin saatavuutta pitää lisätä, vaikka sillä olisi haitallisia kansanterveydellisiä vaikutuksia

Suomalaisuus ei ole kiinni ihmisen etnisestä taustasta

Haluaisin asua entisellä kotiseudullani, mutta elämäntilanteeni ei mahdollista sitä

Naisvaltaisilla aloilla tulisi olla yhtä suuret palkat kuin miesvaltaisilla aloilla palkkaerojen tasaamiseksi

Haen vaihtoehtoja tieteellisesti tutkitulle tiedolle

On ihmisestä itsestään kiinni, miten hän menestyy elämässään

Ympäristöarvot ohjaavat valintojani arjessa

Minulle on tärkeää erottautua muista ihmisistä

Tavoittelen elämältäni mahdollisimman paljon uusia kokemuksia ja elämyksiä

9b. Entä miten arvioisit näitä väittämiä?

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä

Täysin eri mieltä

En osaa sanoa

Media liioittelee suomalaisten mielipide-eroja

Kulttuurin tukeminen verovaroin hyödyttää enemmän eliittiä kuin tavallisia kansalaisia

Ihmisiä ei pidä arvottaa sen mukaan, tuottavatko he yhteiskunnalle enemmän kustannuksia kuin taloudellista hyötyä

Voin tehdä töitä myös alhaisella palkalla, jos työn sisältö on inspiroiva ja mielenkiintoinen

Suomalainen koulujärjestelmä on liian tasapäistävä

Ihmisten vapaasta liikkuvuudesta on enemmän hyötyä kuin haittaa

Sodan syttyessä olisin valmis puolustamaan Suomea asein

Perinteinen media tuottaa mielestäni yksipuolista tietoa

Monet tutkijat ajavat julkisuudessa omia arvolatautuneita päämääriään

Minua ahdistaa puhua yhteiskunnallisista asioista sellaisten ihmisten kanssa, joiden mielipiteet poikkeavat vahvasti omistani

9c. Ja vielä muutama väittämä, joihin pyydämme sinua ottamaan kantaa asteikolla...

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä

Täysin eri mieltä

En osaa sanoa

En ole valmis tinkimään työhöni liittyvistä etuuksista ja lisistä

Ihmiset eivät ota tarpeeksi vastuuta omasta kunnostaan ja terveydestään

Luotan siihen, että suomalaiset kykenevät yhdessä ratkaisemaan maamme ongelmia

Taiteilla on elämässäni suuri merkitys

Vakaa maanpuolustushenki on myönteinen asia

Kansallistunne on enemmän myönteinen kuin kielteinen asia

Julkisen vallan tulisi vauhdittaa kaupungistumista

Luovuus ja innovaatiot kukoistavat erityisesti isoissa kaupungeissa

Lapsuuteni ja nuoruuteni kasvuympäristö antoi minulle hyvät eväät elämään

Tarvitsemme vahvaa johtajuutta, joka voi korjata yhteiskunnalliset ongelmat ilman tarvetta kompromisseille

Suomen urheilumenestys on hieno asia, koska se yhdistää ihmisiä heidän taustastaan riippumatta

Älylaitteiden leviäminen kaikille elämänalueille on mielestäni hyvä asia

10. Miten luonnehtisit itseäsi henkilönä?

Kuvaa minua täysin

Kuvaa minua jonkin verran

Kuvaa minua vain vähän

Ei kuvaa minua lainkaan

En osaa sanoa

Helposti innostuva

Näyttämisenhaluinen

Kurinalainen

Sydämellinen

Työteliäs

Pidättyväinen

Puhelias

Suuripiirteinen

Suorapuheinen

Vaatimaton

11. Miten tärkeitä seuraavat arvot ovat sinulle?

Erittäin tärkeä

Jonkin verran tärkeä

Ei kovin tärkeä

Ei lainkaan tärkeä

En osaa sanoa

Valta

Varakkuus

Hyvä maine tai kuva muiden silmissä

Menestys

Pätevyys

Kunnianhimo

Tasa-arvo

Sosiaalinen oikeudenmukaisuus

Ympäristön/luonnon suojeleminen

Avuliaisuus

Vastuuntuntoisuus

Anteeksiantavaisuus

12. Mikä sinulle on pyhää? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Terveys

Rakkaus, läheiset ihmiset

Auttaminen, yhteisöllisyys

Luonto

Kuolema ja siihen liittyvät asiat, kuten hautausmaat ja hautajaiset

Uusi elämä, lapset

Ihmisarvo

Taide, musiikki, kulttuuri

Tiede, uusi tieto

Henkisyys, uskonnollisuus henkilökohtaisena kokemuksena

Kirkko, uskonto, uskonnollinen yhteisö

Traditiot, perinteet, rituaalit

Kotimaa, Suomi, Suomen itsenäisyys

Minä, mielipiteeni

Rauha, koti, lepo
Yksilönvapaus
Turvallisuus
Epäily
Ei mikään
En osaa sanoa

13. Kysely lähestyy loppuaan. Kerro lyhyesti omin sanoin, mitkä asiat erityisesti yhdistävät suomalaisia? (AVOIN)
14. Entä mitkä asiat erityisesti erottavat suomalaisia? (AVOIN)

Liitetaulukko 1: Eksploraatiivinen faktorianalyysi yhteiskunnallisista asiakysymyksistä

VÄITTÄMÄ	1	2	3	4	5
Perinteinen media tuottaa mielestäni yksipuolista tietoa	0.70				
Monet tutkijat ajavat julkisuudessa omia arvolatautuneita päämääriään	0.68				
Kulttuurin tukeminen verovaroin hyödyttää enemmän eliittiä kuin tavallisia kansalaisia	0.68				
Politiikassa saadaan harvoin mitään hyvää aikaan	0.61				
Kansallistunne on enemmän myönteinen kuin kielteinen asia		0.74			
Vakaa maanpuolustushenki on myönteinen asia		0.73			
Suomen urheilumenestys on hieno asia, koska se yhdistää ihmisiä heidän taustastaan riippumatta		0.65			
Luotan siihen, että suomalaiset kykenevät yhdessä ratkaisemaan maamme ongelmia		0.60			
Julkisen vallan tulisi vauhdittaa kaupungistumista			0.80		
Luovuus ja innovaatiot kukoistavat erityisesti isoissa kaupungeissa			0.72		
Viihdyn paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä kuin luonnon läheisyydessä			0.71		
Minulle on tärkeää erottautua muista ihmisistä				0.71	
Tavoittelen elämältäni mahdollisimman paljon uusia kokemuksia ja elämyksiä				0.71	
Taiteilla on elämässäni suuri merkitys				0.55	
En ole valmis tinkimään työhöni liittyvistä etuuksista ja lisistä					0.80
Voin tehdä töitä myös alhaisella palkalla, jos työn sisältö on inspiroiva ja mielenkiintoinen					-0.78

SELITE: Muuttujat ja niiden lataukset faktoreille on esitetty taulukon riveillä. Faktorianalyysin pohjalta muodostettiin keskiarvomuuttujat niistä muuttujista, jotka latautuivat voimakkaimmin faktoreille 1, 2, 3, ja 5. Viidennen faktorin väittämistä jälkimmäinen käännettiin uudelleen koodaamalla analyysieihin. Keskiarvomuuttujien reliabiliteetti tarkastettiin testaamalla keskiarvomuuttujan muuttujien muodostama Cronbachin alfa, joka lasketaan muuttujien välisten keskimääräisten korrelaatioiden ja väittämien lukumäärän perusteella. Mitä suurempi alfan arvo on, sitä yhtenäisemmäksi mittari voidaan tulkita. Keskiarvomuuttujien Cronbachin alfat olivat 0.65 (1. faktori), 0.62 (2. faktori), 0.61 (3. faktori), 0.46 (4. faktori) ja 0.47 (5. faktori).

Liitetaulukko 2:
Keskiarvot ulottuvuuksissa: käyntihaastattelut ja internetpaneeli

	KÄYNTI	INTERNETPANEELI	EROTUS
Kaupungistumishenkisyys	2,53	2,49	0,04
Kansallistunne	4,13	3,89	0,24
Eliitti- ja politiikkakriittisyys	3,16	3,14	0,02
Saavutetut edut ja hyvä palkka	2,81	3,01	-0,20

Liitetaulukko 3:
Keskiarvot ryhmien aseman arvioinnissa:
käyntihaastattelut ja internetpaneeli

	KÄYNTI	INTERNETPANEELI	EROTUS
pienituloiset	1,59	1,77	-0,18
vanhukset	1,76	1,79	-0,03
pätkätyöläiset	1,75	1,79	-0,04
työttömät	1,85	2,02	-0,17
opiskelijat	2,28	2,34	-0,06
maanviljelijät	2,32	2,48	-0,16
maaseudulla asuvat	2,55	2,57	-0,02
nuoret	2,60	2,57	0,03
duunarit	2,72	2,73	-0,01
seksuaalivähemmistöt	2,62	2,87	-0,25
taiteilijat	2,65	2,84	-0,19
yrittäjät	2,74	2,86	-0,12
naiset	2,86	2,78	0,08
turvapaikanhakijat	2,66	3,06	-0,40
tutkijat	3,06	2,97	0,09
syntyperäiset suomalaiset	3,10	2,91	0,19
Suomessa pysyvästi asuvat ulkomaalaiset	2,96	3,09	-0,13
miehet	3,31	3,19	0,12
kaupungeissa asuvat	3,24	3,27	-0,03
suomenruotsalaiset	3,47	3,74	-0,27
hyvätuloiset	4,20	4,14	0,06

skr.fi

Onko Suomi niin jyrkästi jakaantunut kuin julkisuudesta voisi päätellä? Yltävätkö jakolinjat suomalaisten identiteetteihin saakka? Näitä kysymyksiä Suomen Kulttuurirahasto ja e2 lähtivät yhdessä selvittämään.

Hankkeessa on kerätty ainutlaatuinen kysely- ja haastatteluaineisto, joka muodostuu yli 6 000 suomalaisen vastauksista. Tulokset raportoidaan vuoden 2018 aikana neljässä osassa. Tämä on hankkeen toinen raportti.

